

# ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΑ΄.

Συνδρομή ἰτήσιμα: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἔρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου. Ἐκτός, ἔτους καὶ εἶναι ἰτήσιμα. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδοῦ Σταδίου 32.

25 Ὀκτωβρίου 1887

## ΑΙ ΝΕΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἐκ τῶν Ἀθηναϊκῶν Ἐπιστολῶν τοῦ κόμητος de Mouy

(Συνέχεια καὶ τέλος: ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἄλλ' ἱκανὰ εἶναι ὅσα εἶπομεν περὶ κακοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν ὑπάρχει πλέον. Ἄν ποτε, ὃ μὴ γένοιτο, ἡ Ἑλλάς ἤθελεν ὑποστῆ στρατιωτικὴν τινα συμφορὰν ἢ πολιτικὴν ἐπανάστασιν, δυνατόν εἶναι μεμονωμέναι συμμορίαι νὰ ἀναφανῶσι πάλιν ἕνεκα τῆς γενικῆς ἀταξίας, ἀλλ' εἰάν, ὅπως κατὰ πάσαν πιθανότητα πρέπει νὰ ἐλπίσωμεν, τὸ ἐλληνικὸν βασιλεῖον ἐξακολουθήσῃ νὰ βιοτεύῃ ἐν ἡσυχίᾳ, ἢ ληστεία εἰς τὸ ἐξῆς θὰ ἀνήκῃ μόνον εἰς τὰς ἀφηγήσεις τοῦ παρελθόντος. Ἡ διοικήσις ὁσημέραι τείνει εἰς τὸ νὰ λάβῃ κανονικώτερον χαρακτῆρα, ὁ στρατὸς ἀποκτᾷ παραδόσεις καθήκοντος καὶ πειθαρχίας, μεγάλα δημόσια ἔργα ἐπεχειρήθησαν τὰ ὁποῖα θὰ ἐξακολουθήσωσι, καὶ δραστηρίως ἀπασχολεῖ τοὺς Ἕλληνας ἢ κατασκευὴ ὁδῶν, γεφυρῶν καὶ σιδηροδρόμων. Κατεσκευάσθη ἤδη ὁ ἀπὸ Πειραιῶς εἰς Κόρινθον σιδηρόδρομος καὶ ὁ τοῦ Λαυρίου, καὶ σκέψις γίνεται νὰ συνδεθῶσιν αἱ Ἀθηναὶ πρὸς τοὺς μεγάλους εὐρωπαϊκοὺς σιδηροδρόμους διὰ τῆς γραμμῆς τῆς ἀπὸ Θεσσαλονίκης εἰς Βελιγράδιον. Ὅπως ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Θησεὺς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐξολοθρεύοντες τέρατα παρεσκεύασαν διὰ τοῦ ροπάλου τῶν τοὺς μεγάλους αἰῶνας τῆς Ἑλληνικῆς εὐκλείας, οὕτω καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῆς παιδείας, τὰ εἰρηνικὰ ἔθνη καὶ ἡ ἀσκήσις τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος θὰ παρασκευάσωσιν ἴσως νέαν καὶ λαμπρὰν ἀναγέννησιν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος.

Οἱ νέοι Ἕλληνες ἔχουσι κατὰ βῆθος στερεῶς ἐρριζωμένα ἐν ἑαυτοῖς δύο ζωηρότατα καὶ ὀφθαλμοφανέστατα αἰσθήματα, τὴν ὑπερηφάνειαν διὰ τὸ ἔνδοξον παρελθόν των καὶ τὴν μερίμναν διὰ τὸ μέλλον των. Ἐλεγον ἀνωτέρω ὅτι ψέγονται διὰ τὴν κατὰ τι ἐξημμένην φιλοπατρίαν των. Θαυμάζω ἐγὼ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο πάθος των, καὶ εἰάν δέ τινας ἐξ αὐτῶν τὸ ἐκφράζουσιν εἰς γλῶσσον ὀλίγον πομπῶδη, χαιρετίζω

οὐδὲν ἦττον μετὰ σεβασμοῦ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πεποίθησιν ἣν ἡ Ἑλλάς ἐμπνέει εἰς πάντα τὰ τέκνα τῆς. Αἰσθάνεται τις παλλομένην ἐν Ἑλλάδι εἰς πάσας τὰς ψυχὰς τὴν ἱεράν καὶ εὐγενῆ ἐκείνην πρὸς τὴν πατρίδα στοργήν, ἣτις ἀποτελεῖ τὴν τιμὴν μιᾶς φυλῆς καὶ τὴν ἀπόδειξιν τῆς ζωτικότητός τῆς. Οὐδέποτε λαὸς περιέρχεται εἰς κίνδυνον ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς τοῦ φιλοπατρίας, ἀλλ' ἕνεκα τοῦ ἐγωϊσμοῦ, ὃν ἤθελεν ἔχῃ καὶ τῆς ἀποκλειστικῆς ἀφοσιώσεως ἐκάστου πολίτου εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ εὐζωίαν καὶ περιουσίαν, αὐταὶ δὲ εἶναι αἱ κακίαι, αἵτινες κατέστρεψαν τὰς μεγάλας πολιτείας τοῦ κόσμου. Τὸ ἐθνικὸν αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων ἀποτελεῖ σήμερον τὴν δυνάμιν των ὅπως τὸ πάλαι ἢ πρὸς τὴν ἰδίαν πολιτείαν στοργῇ, ἢ δὲ σημερινῇ αὐτῶν φιλοπατρία εἶναι προτιμωτέρα τῆς παλαιᾶς, διότι δὲν ἔχει τὰ ὄρια τὸσον στενὰ ὅσον ἐκείνη. Εἶναι δὲ τώρα ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀναγκαῖα ἢ φιλοπατρία. Καθ' οὓς δηλαδὴ χρόνους οἱ σλαυικοὶ λαοὶ, ὑπὸ τὴν προστασίαν ἰσχυρῶν κρατῶν, ἀπειλοῦσι πανταχόθεν τὴν ἀνάπτυσιν καὶ τὸ μέλλον αὐτῶν, τί θὰ ἐγένετο ἡ Ἑλλάς πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς ταύτης ἂν δὲν συνεκέντρωνεν εἰς ἓν ὑπέρτατον πάθος πάσας τῆς ψυχῆς αὐτῆς τὰς δυνάμεις καὶ δὲν συνήθριζε μετὰ φιλοτίμου μερίμνης τὰ πανταχοῦ διεσπαρμένα φυλετικὰ αὐτῆς στοιχεῖα; Τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἡ διάπυρος ἐκείνη πίστις ἤθελεν ὑποστῆ μείωσιν, θὰ διεκυβέυετο διὰ παντός τὸ μέλλον τῆς. Καὶ δὲν νομίζω μὲν ὅτι ἡ Ἑλλάς θὰ ἠδύνατο ἀποτελεσματικῶς διὰ τοῦ πολέμου νὰ ἀγωνισθῇ πρὸς δυνάμεις ὕλικῶς ὑπερέτερας τῶν ἰδικῶν τῆς, ἀλλ' εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀντιστῇ εἰς τὸ ρεῦμα χάρις εἰς τὴν εὐσθενῆ ἐκείνην φιλοπατρίαν, διὰ τῆς καταλλήλου ἐπιδράσεως τοῦ πνεύματός τῆς, εἰάν δυνηθῇ νὰ φανῇ ἀξία τῆς ἀποστολῆς ταύτης καὶ νὰ κάμῃ χρῆσιν μετ' ἀγρύπνου δραστηριότητος τῶν μέσων τῆς ἐνεργείας, τὰ ὁποῖα παρέχει εἰς τὰ ἔθνη ἢ ἀνάπτυξις τοῦ πολιτισμοῦ. Πιστεύω δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ εἰρηνικοῦ τούτου ἐδάφους οἱ Ἕλληνες δὲν θὰ εἶχον ἄλλον λαὸν ἰσόπαλον οὔτε ἐν τῇ χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου οὔτε ἐν πάσῃ τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ὅτι ἡ συνετὴ συμπραξις πάντων τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν ἐν Τουρκίᾳ καὶ τῶν ἐν τῷ ἐλευ-

θέρω βασιλείω, ἤθελεν ἐξασφαλίσῃ εἰς αὐτοὺς ἀκαταγώνιστον ἐπικράτησιν ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς χώραις.

Δὲν ἔχω νὰ πραγματευθῶ ἐδῶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα ζητήματα· περιορίζομαι νὰ δηλώσω μετὰ χαρᾶς ὅτι ἡ φιλοπατρία τῶν Ἑλλήνων εἶναι βαθυτάτη καὶ εὐκρινεστάτη. Ἄς εἰπῶμεν δὲ καὶ ἐν παρόδῳ ὅτι ἐκδηλοῦται δι' ἔργων, τὰ ὁποῖα δὲν βλέπει τις συχνάκις ἀλλαγῶν· καὶ εἶναι μὲν τοῦτο λεπτομέρεια μόνον, ἀλλὰ ἔχει ὅπως δῆποτε τὴν ἀξίαν τῆς. Ἀκατάπαυστα δηλαδὴ δωρεὰι μεγαλοπρεπεῖς παρέχονται εἰς τὴν πατρίδα ὑπὸ Ἑλλήνων εἴτε τοῦ ἐξωτερικοῦ εἴτε τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἄλλος ἐκτίσεν ἀστεροσκοπεῖον ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν νυμφῶν, ἄλλος ἰδρυσεν ἐργαστήριον ἀπόρων γυναικῶν καὶ ὠκοδόμησε μουσεῖον ἐν Ὀλυμπίᾳ, εἰς ἄλλον ὀφείλεται ἐν δημόσιον ἐκπαιδευτήριον ἢ ἐν νοσοκομεῖον, καὶ πρὸ ὀλίγου δ' ἀκόμη χρόνου πλούσιος ἰδιώτης πορευθεὶς πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ ὑπουργικοῦ συμβουλίου ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν του τὸ ὀχιᾶξιο-καταφρόνητον ποσὸν ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν διὰ νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς οἰονδήποτε κοινωφελῆ σκοπὸν ἤθελεν ὄριση ἢ κυβέρνησις. Καὶ ἀνέφερα τινὰ μόνον ἐκ τῶν δωρημάτων, θὰ ἠδύναμην δὲ εἰς ταῦτα νὰ προσθέσω ἐν ὀφθαλμιατρείον, πολυτίμουσιν συλλογὰς βιβλίων διὰ τὰς βιβλιοθηκᾶς καὶ τόσα ἄλλα! Αἱ ἐθελούσιαι αὐταὶ μεγαλοδωρεῖαι φαίνονται φυσικώταται ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ· τὰς δέχονται μὲν εὐγνωμόνως, ἀλλὰ καὶ δὲν γίνονται λόγος περὶ αὐτῶν μετὰ πολλοῦ κόμπου, ὡς ἂν ἀπλῶς ἐπρόκειτο περὶ εὐλαβοῦς προσφορᾶς τέκνων πρὸς μητέρα. Οἱ πολῖται δίδουσιν ἀνευ ἀλαζονείας, ἢ πατρὶς δέχεται ἀνευ ἐκπλήξεως καὶ τὰ ἀμοιβαῖα ταῦτα αἰσθητάματα εἶναι ἀναντιρρήτως τεκμήρια τῆς ἠθικῆς ἰσχύος ἐνὸς λαοῦ.

Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι καὶ ἐν ἄλλο προτέρημα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι κοινόν. Δὲν λησμονοῦσι τὰς εὐεργεσίας, ἄς ἔλαβον. Ἡ ἀνάμνησις τῆς ἰσχυρᾶς ἐπικουρίας, ἣν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν φοβερὸν ἀγῶνα τὸν καταστήσαντα ἐλευθέραν τὴν Ἑλλάδα παρέσχεν ἡ Γαλλία, διατηρεῖται πάντοτε ζωνρὰ εἰς τὴν ψυχὴν των καὶ ἀρέσκονται νὰ κάμνωσι λόγον περὶ αὐτῆς. Οὐδέποτε ἡ Ἑλλάς θὰ ἐπιζητήσῃ διὰ σοφισμάτων νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς εὐγνωμοσύνης, νὰ θρέψῃ καθ' ἡμῶν αἰσθητάματα φθόνου, νὰ χαρῇ διὰ τὰς συμφορὰς μας ἢ νὰ ἐξολισθήσῃ, διὰ νὰ μᾶς βλάψῃ, εἰς ἀσυγγνώστους συμμαχίας. Δὲν ἤκουσα Ἕλληνας, καὶ εἰς περιστάσεις ἀκόμη, καθ' ἃς δὲν εἴμεθα ἐντελῶς σύμφωνοι, νὰ εἰπῶσι τὸν ἐλάχιστον κακὸν λόγον καθ' ἡμῶν. Δύνανται βεβαίως νὰ συζητῶσι πρὸς ἡμᾶς περὶ τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ σημείου τῶν συμφερόντων των, ἀλλ' ἀδιαλείπτως εὐχονται ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τῆς Γαλλίας,

ἔχουσι πεποιθήσιν ἐπὶ τὴν ἡμετέραν φιλίαν καὶ διαμένουσι καὶ αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς φίλοι πιστοί, διότι ἠξεύρουσιν ὅτι ἡ Γαλλία θέλει καὶ θὰ θέλῃ πάντοτε τὸ καλὸν των.

Μεταξὺ τῶν εὐτυχημάτων τῆς Ἑλλάδος εὐχαρίστως ἀναγράφω τὸ ἐξῆς φανερόν εἰς πάντας ἀγαθόν, ὅτι δηλαδὴ ἐν Ἑλλάδι δὲν ὑπάρχει ζήτημα οὔτε κοινωνικὸν οὔτε θρησκευτικόν. Τὰ κόμματα ἀγωνίζονται διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν προσώπων, συζητοῦσι περὶ τῆς καταλληλότητος τῆς δεῖνος ἢ τῆς δεῖνος πράξεως, περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τῶν ἀποφάσεων τῆς διοικήσεως, ἀλλὰ περὶ τῶν βάσεων τοῦ Συντάγματος ἢ τῆς Ἐκκλησίας πάντες εἶναι σύμφωνοι. Ἡ ἐλευθερία εἶναι ἀπόλυτος, οὐδεὶς δὲ οὐδὲ θὰ ἐσκέπτετο νὰ τὴν περιορίσῃ, τόσον εἶναι οὐσιωδῶς δημοτικὴ καὶ ἀκίνδυνος. Καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἄπειρα δημοσιογραφικὰ φύλλα, κραυγαζόμενα ἐν ταῖς ὁδοῖς, κρῖνουσι μετὰ πλειοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας αὐστηρότητος, πολλάκις δὲ μετ' ἀξιολόγου ἐμπειρίας, τὰς πράξεις τῆς κυβερνήσεως ἢ τὰς τῆς ἀντιπολιτεύσεως, καὶ ἐνίοτε ἀποδίδουσιν εἰς αὐτὰς πάντα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἡ δημοσία γνώμη μένει ἀνεξάρτητος καὶ ἀφίνει νὰ παρέρχωνται αἱ φράσεις ὅπως τὸ ὕδωρ ἐνὸς χειμάρρου. Πράγματι δὲ ὁ τόπος κυβερνᾷται ἀπολύτως δι' ἑαυτοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐκπροσωπεῖ τὴν ἐνότητά καὶ τὴν ἐδραιότητα τῶν θεσμῶν, ἡ δὲ βουλὴ ἐκλεγομένη διὰ καθολικῆς ψηφοφορίας ἐπὶ τέσσαρα ἔτη, ὑποδεικνύει κυριαρχικῶς τὴν κυβερνώσαν πολιτικὴν μερίδα. Ταύτης δὲ ἀρχηγὸς καθ' ὅλην τὴν ἑκτασίαν τῆς λέξεως εἶναι ὁ πρωθυπουργός, ἔχει δηλαδὴ ὁ πρωθυπουργός ἰδιάζουσαν ἐπικράτησιν ἐπὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων πραγμάτων. Οἱ ὀπαδοὶ του κατέχουσι τὰς δημοσίας θέσεις, οἱ φίλοι τοῦ προκατόχου του κατατάσσονται κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἀντιπολίτευσιν ἕως οὗ ἡ θέλησις τῆς βουλῆς ἤθελε μεταβληθῇ. Τὸ μέγα ζήτημα διὰ τὸ ὑπουργεῖον εἶναι πάντοτε ὁ προϋπολογισμός. Θὰ ὑπάρξῃ ἢ δὲν θὰ ὑπάρξῃ ἔλλειμμα; Πᾶσα ἄλλη ἐρώτησις ἐν καιροῖς εἰρηνικοῖς ἐξαφανίζεται πρὸ τῆς ἐρωτήσεως ἐκείνης. Διότι τῷ ὄντι ἡ Ἑλλάς ἐξ ἴσου φοβεῖται εἴτε πολὺ ἄτολμον διαχειρίσιν, ἢ τις θὰ τὴν ἔθετε ὀπίσω τῆς γενικῆς κινήσεως τοῦ πολιτισμοῦ, εἴτε σπατάλην, ἢ τις θὰ τὴν ᾤδηγει εἰς καταστροφὴν. Ἐντεῦθεν αἱ ζωνρόταται συζητήσεις εἰς πᾶσαν σύνθετον τῆς βουλῆς καὶ αἱ συχνὰ μεταβολαὶ τῶν ὑπουργείων, αἵτινες δυστυχῶς προκαλοῦσι καὶ τῆς διοικήσεως τὴν μεταβολήν. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσῃ τις ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὡς πολλοὶ ἄλλοι καὶ ἰδίᾳ ὡς οἱ ἐνδοξοὶ αὐτοῦ πρόγονοι, ἀγαπᾷ πολὺ τὰς ἀλλαγὰς τῶν προσώπων, εἶναι δὲ πάντοτε περιεργὸς νὰ ἴδῃ τί ἕκαστος ἀρχηγὸς κόμματος

δύναται νὰ πράξῃ, καὶ νὰ θέσῃ ὑπὸ τὴν βάσανον τῆς ἐξουσίας ἐκείνου, οἵτινες διατείνονται ὅτι θὰ ἐκυβέρνων ἐπιτυχέστερον τῶν ἄλλων. Πιστεύω ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔχουσι ἰκανὴν εὐφύαν, ὥστε νὰ νοήσωσι τὸ ἄτοπον τῆς ἀνευ ἰσχυρῶν λόγων ἐπιμονῆς εἰς τὰς ἐπικινδύνους ταύτας διακυμάνσεις καὶ ὅτι κατ' ὀλίγον θὰ συνηθίσωσι νὰ διατηρῶσιν εἰς τὴν κυβέρνησιν τοὺς πολιτικούς ἀνδρας τοὺς ἔχοντας ὑπέροχον ἀξίαν. Ἐχουσιν ἄλλως ἐν τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῶν ἱστορίᾳ καλὸν παράδειγμα νὰ ἀκολουθήσωσι· δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐλησμόνησαν ὅτι ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησεν ἐπὶ τριάκοντα ἔτη τὴν δημοκρατίαν τῶν Ἀθηναίων. Ἴσως τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα εἶναι πολὺ διὰ τοὺς ἡμετέρους καιροὺς, ἀλλὰ καὶ εἰς βραχύτερον ἀκόμη δύναται νὰ πραχθῇ τὸ ἀγαθόν.

Προκειμένου δὲ περὶ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, δὲν δύναμαι νὰ περατώσω τὴν ἐπιστολήν ταύτην χωρὶς νὰ διακηρύξω ὅτι ἀπ' ἐναντίας πρὸς τινὰ θεωρίαν διαδοθεῖσαν ὑπὸ τινων λογίων, εἶμαι ἐγὼ πεπεισμένος, ἀπ' οὗ ἐπὶ πολὺ ἐγνώρισα τοὺς Ἕλληνας, ὅτι τὸ πολὺ πλῆθος αὐτῶν κατάγεται ἀναντιρρήτως ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐλέχθη ὅτι δῆθεν ἐγένινεν ἀνάμιξις φυλῶν, ὅτι ἐπέδρασαν αἱ ἄλλεπάλληλοι κατακτήσεις, ἢ γειννῆσις τῶν Ἀλβανῶν καὶ δὲν εἰζεύρω πόσα ἄλλα ἀκόμη ἐλέχθησαν. Ἀλλὰ δι' ἐμὲ πάντα ταῦτα εἶναι παραδοξολογία, ἄς δύναται νὰ ἀνατρέψῃ εὐχερῶς μόνος ὁ ὀρθὸς λόγος. Ὅτι εἰς τινὰ μέρη συνέβησαν ἀναμιξεις, ἐπιδρομαὶ βορείων φυλῶν, οὐδεὶς βεβαίως δύναται ν' ἀρνηθῇ, ἀλλ' ὅταν ὁ λόγος εἶναι περὶ τοῦ συνόλου ἐνὸς ἔθνους, πρέπει νὰ ἀφεθῶσι κατὰ μέρος τὰ δευτερεύοντα περιστατικὰ καὶ αἱ ἀσήμαντοι ἀποικήσεις. Ἡξεύρω καλῶς ὅτι ὑπάρχουσιν Ἀλβανοὶ ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐν Ὑδρᾷ, ἐν τῇ Μεγαρίδι, ἀλλ' ἔμειναν ἀπομεμονωμένοι, διετήρησαν ἐν μέρει τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη των καὶ οὐδεὶς συγχέει αὐτοὺς πρὸς τοὺς ἐγγυρίους. Ὡς πρὸς δὲ τὰς ἀναμιξεις, εἶναι βέβαιον ὅτι συνέβησαν καὶ ὅτι καθ' ἐκάστην συμβαίνουσιν, ὅπως εἰς πάσας τὰς χώρας. Ὑπάρχουσι φαναριωτικαὶ οἰκογένεια, εἰς τὰς φλέβας τῶν ὁποίων ῥεῖ αἷμα ῥωσσικὸν ἢ βουμανικόν, καὶ ὅσον πλεῖστον λαπλασιαζόνται αἱ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν σχέσεις διὰ τῶν ταξειδίων καὶ τῆς ἐμπορίας, τόσον εὐχερέστεραι γίνονται καὶ αἱ ἐπιμιξῆαι. Ἀλλ' αἱ λεπτομέρεια αὐταὶ τόσον μεταβάλλουσι τὴν μεγάλην μάζαν τοῦ πληθυσμοῦ μίᾳς χώρας ὅσον καὶ οἱ ποταμοὶ τὴν θάλασσαν. Ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ ἀφομοιώνει πρὸς ἑαυτὴν τὰ ξένα στοιχεῖα καὶ διατηρεῖ τὴν ἰδίαν αὐτῆς φύσιν, τοὺς ἰδίους πόρους καὶ τὸν ἴδιον ἐθνικὸν χαρακτῆρα.

Καὶ κατὰ πρῶτον, πότε συνέβησαν αἱ ῥιζικαὶ ἐκεῖναι φυλετικαὶ μεταμορφώσεις; κατὰ

τοὺς χρόνους τῆς ῥωμαϊκῆς κατακτήσεως; Ἀλλὰ πάντες ἠξεύρουσιν ὅτι οὐδέποτε ἐξεπέμφθησαν λατινικαὶ ἀποικίαι εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπως εἰς τὰς παρὰ τὸν Δούναβιν χώρας, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, εἰς τὴν Ἰσπανίαν ἢ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Γαλατίαν. Ἄν δὲ τινες πλούσιοι Ῥωμαῖοι ὠκοδόμησαν ἐπαύλεις παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Πισσοῦ, αἱ ἰδιωτικαὶ ἐκεῖναι ἐγκαταστάσεις οὐδὲν ἰσχυρῶς νὰ ἐπιδράσωσιν ἐπὶ τὸν ὄλον πληθυσμὸν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν μεγάλων βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν, ὅτε ἦλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἀλάρικος καὶ οἱ Γότθοι; Ἄλλ' ἡ κατοχὴ ἐκείνη παρήχθη μὲ βιαστικότητα καὶ ταχύτητα θυέλλης, εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι οἱ πολυάριθμοι λαοὶ τοῦ Βορρᾶ δὲν ἀφῆκαν μόνιμα στίφη ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς γῆς· διῆλθον μόνον διὰ τῆς χώρας καὶ ἐξηφανίσθησαν. Κατὰ τοὺς χρόνους τῶν σταυροφοριῶν; Πύργοι τινὲς μόνον ἐκτίσθησαν ὑπὸ τῶν Φράγκων καὶ τῶν Βενετῶν ἐν Δαφνίῳ, ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως τοῦ Ἄργους, ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐν Μιστράῳ, παρὰ τὴν Σπάρτην καὶ ἀλλαγῶν ἀκόμη, ἀλλ' οἱ πρόσκαιροι ἐκεῖνοι κύριοι τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦσαν πρᾶγματι ἢ μικραὶ στρατιαὶ κατακτητικαὶ, δι' ἃς ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο παρὰ στρατόπεδον μόνον. Οἱ Φλωρεντινοὶ δοῦκες κατέκνησαν εἰς τὰ Προπύλαια τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ τίνα σημασίαν ἔχει ἡ παρουσία ἐνόπλων τινῶν ἀνδρῶν διαφόρων φυλῶν σχετικῶς πρὸς τὸν ὄλον πληθυσμὸν; Μήπως λοιπὸν ἡ ὀθωμανικὴ ἐπιδρομὴ καὶ κατάκτησις ἐνέχυσαν τὸ τουρανικὸν αἷμα εἰς τὰς φλέβας τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ; Ἀρκεῖ νὰ ὑπομνήσῃ τις τὰ ἀσβεστά μίση τῶν δύο φυλῶν, τὴν βαθεῖαν διάζευξιν, ἣν τὰ ἦθη, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ θρησκεία ἐτήρουν μεταξὺ των καὶ ἣν ἐπιμαρτυρεῖ ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ἵνα καταρρίψῃ τοιαύτην ὑπόθεσιν. Ἀλλ' ἐκτὸς τούτου, πρέπει νὰ ἀγνοῇ τις τὴν Ἀνατολήν, ὅπου αἱ φυλαὶ ἀπομονοῦνται ἀπ' ἀλλήλων μετ' ἐμπαθοῦς ἐπιμονῆς, διὰ νὰ ὑποθέσῃ, παρὰ τὰ διδάγματα τῆς ἱστορίας, ὅτι μεταξὺ τοῦ νικητοῦ καὶ τοῦ ἠττηθέντος, τοῦ καταπιεζομένου καὶ τοῦ καταπιεζομένου, τοῦ μουσουλμάνου καὶ τοῦ χριστιανοῦ, ἐπῆλθέ τις συγχώνεσις ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἑλληνικῆς. Οὐδαμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας παρατηρεῖται τοιοῦτο φαινόμενον, οὐδ' εἰς ἐκείνους τοὺς λαοὺς, οἵτινες εἶναι ὀλιγώτερον ζωνροὶ καὶ βεβαιότατα ὀλιγώτερον εὐφρεῖς τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Σέρβοι, οἱ Βόσνιοι, οἱ Βουλγάροι, καὶ οἱ Ἀρμένιοι νὰ διατηρηθῶσιν ἀμιγεῖς καὶ οἱ Ἕλληνες νὰ ὑποστῶσι τὴν ἀνάμιξιν τῆς ὀθωμανικῆς φυλῆς; Ἄλλως δὲ οἱ Τούρκοι εἴτε ἐξ αἰσθημάτος ἐμφύτου ἀλαζονείας, εἴτε ἐκ πολιτικῆς, οὐδαμοῦ ἀνέμιχθησαν πρὸς τὰ ὑποταγέντα ἔθνη. Τὰ ἐκυβέρνησαν διὰ τῆς ἰσχύος, ἣν ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς ἡ ὑπέροχος θέσις των καὶ διὰ τῶν μέσων,



ἀ παρείχεν ἢ κραταῖα αὐτῶν διοικήσεις, ἀλλὰ δὲν τὰ ἀφωμοίωσαν πρὸς ἑαυτούς. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀποκοπαὶ ἀπὸ τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους αἱ γενόμεναι κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα, αἵτινες ὀλοσχερῶς μετέβαλον τὴν ὄψιν τοῦ Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἀποδεικνύουσιν ὑπεραρκούντως ὅτι τὸ τουρκικὸν οἰκοδόμημα ἦτο ἐσχηματισμένον ἐκ κομματίων, τὰ ὁποῖα ἔμειναν ἐντελῶς διακεκριμένα. Τὰ συνήλωνε μόνον ἡ τουρκικὴ ὑπεροχὴ, ἀλλ' εὐθύς ἀφοῦ ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τοῦ ὅλου ὄγκου ἀνευρίσκονται πάλιν ἔχοντα τὴν αὐτὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν μορφήν, ἣν εἶχον καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κατακτῆσεως. Ἡ Ἑλλάς, μὲ τὴν θαυμασίαν τῆς γλώσσαν, ἠλλιωμένην βεβαίως ἐκ τῆς μακρᾶς χρήσεως καὶ τῶν δημοτικῶν διαλέκτων, ἀλλὰ διασώσασαν τὰς παλαιὰς ρίζας, τοὺς τύπους, τὰς καταλήξεις τῆς, τὸ πλεῖστον τῶν λέξεων καὶ καθ' ὅλου εἰπεῖν τὰς μεγάλας αὐτῆς γραμμάς καὶ τὴν ἁρμονίαν τῆς, ἡ Ἑλλάς, μὲ τὰς ἀφάρτους καὶ πάντοτε προσφιλεῖς εἰς τὴν μνήμην τοῦ λαοῦ παραδόσεις τῆς, μὲ τὰ ἦθη τῆς τὰ ἐπαρχιακὰ τὰ τόσο σαφῶς διαγεγραμμένα καὶ τόσο ἀποκλειστικά, μὲ τὴν θρησκείαν τῆς τὴν μέχρι τῶν ἐσχάτων λεπτομερειῶν τῆς λατρείας ἀμετάβλητον, ἤθελε μόνη κάμῃ ἐξαιρέσειν μεταξὺ πασῶν τῶν φυλῶν τῆς Ἀνατολῆς! Ἡ μεγίστη, ἡ πολυπληθεστάτη, ἡ ἐνδοξοτάτη, θὰ ὑπῆρξε μόνη ἐκείνη προσιτὴ εἰς τὸν ξένον ἐπιδρομέα, οἰοσδήποτε καὶ ἂν ἦτο, Ἰταλὸς ἢ Γάλλος, ἐξ Ἀσίας ἢ ἀπὸ Βορρᾶ! Ὅσα ἐδέχθη τὴν τύχην, ἦν ἀπέκρουσαν πάντες οἱ λαοὶ τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου καὶ θὰ ἐχάθη αὐτὴ ἐν βραδείᾳ ἀποσυνθέσει καὶ ἀπορροφῆσει, ἐν ᾧ πάντα τὰ ὑποταγέστα ἔθνη ἐπέζησαν! Ἀφ' οὗ ἀντέστη εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῶν Ῥωμαίων, οὗς καὶ αὐτὴ ἔπειτα, κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ποιητοῦ, σχεδὸν ὑπέταξε διὰ τοῦ πνεύματός τῆς

Græcia capta ferum victorem cepit,

θὰ ὑπεχώρησεν εἰς τὴν ἐπίδρασιν ὀλίγων σπιτῶν τῶν μέσων αἰῶνων καὶ εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν Τούρκων; Ἡ γνώμη αὕτη ἔχει κατ' αὐτῆς ὁλόκληρον τὸ κύρος τῆς ἱστορίας.

Ἐὰν δέ, ἀφίνοντες κατὰ μέρος πάσας τὰς σκέψεις ταύτας, θεωρήσωμεν τὸ ζήτημα ὑπὸ τὴν ἐποψίν τῶν γεγονότων, ὧν εἴμεθα μάρτυρες, θὰ εἴπω ἀκόμη ὅτι ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἀναγνωρίζῃ τις ὅτι ἡ νῦν ἑλληνικὴ φυλὴ εἶναι ἡ αὐτὴ ἣτις ἔζη καὶ τὸ πάλαι. Ἐχει ὁμοίαν πρὸς ἐκείνην τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας· ἔχει τὴν αὐτὴν ἐπομότητα καὶ τὴν αὐτὴν εὐρύτητα τῆς ἀντιλήψεως, τὴν αὐτὴν εὐχέρειαν περὶ τὸ λέγειν, τὸ αὐτὸ φιλελεύθερον πνεῦμα, τὴν αὐτὴν ὁμιλητικὴν εὐθυμίαν, τὴν αὐτὴν ζωηρότητα τῶν ἐντυπώσεων, τὴν αὐτὴν πανοῦργον εὐθυκρίσιαν, τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ καὶ ἱστορικοὶ

ἀναφέρουσιν ὡς διακριτικούς χαρακτήρας τῶν συγχρόνων τῶν Ἑλλήνων. Εἶναι ὅπως καὶ τὸ πάλαι, ἐπιτηδεῖα πρὸς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἐμπορίαν, ἐπιχειρηματικὴ, ἀγαπᾷ τὴν πολιτικὴν καὶ τοὺς λόγους. Τινὲς ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ἐτήρησαν πρὸς ἀλλήλας τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἀντιπαθείας τὰς παλαιὰς. Ἐξ ἄλλου δὲ μέρους ἀνευρίσκεις καὶ τώρα εἰς τὴν ἑλληνικὴν φυλὴν τὴν ματαιολογίαν, τὸ εὐμετάβολον τῆς γνώμης, τὴν ὄχι πολλὴν φιλοπονίαν, τὴν ἰσχυρογνωμοσύνην ἐν τῇ φιλοτιμίᾳ καὶ τὴν ἐμπαθῆ ἐκείνην ἀγάπην πρὸς τοὺς κομματικούς ἀγῶνας, ἣτις τόσο ἐβλάψεν τὰς παλαιὰς πολιτείας. Προσθέτω δὲ ἀκόμη ὅτι φυσικαί τινες προδιαθέσεις διτηρήθησαν εἰς τινὰς ἐπαρχίας· ἐν τῇ Λακωνικῇ ἢ τραχύτης τῶν ἠθῶν ὑπενθυμίζει τοὺς ἀρχαίους Σπαρτιάτας, ἐν τῇ Ἠλιδί καὶ τῇ Ἀχαΐᾳ διεσώθη τὸ ἐμπορικὸν πνεῦμα, ὅπως καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, οἱ ὄρειοὶ τῆς Φωκίδος καὶ τῆς Ἀκαρνανίας εἶναι ἀπλοῖκοι, τραχεῖς καὶ φιλόξενοι καθὼς καὶ οἱ πρόγονοί των, ἡ δὲ κομψότης καὶ αἱ ἐπιτηδεύσεις τοῦ πολιτισμοῦ ἐπικρατοῦσι καὶ τώρα ἐν Ἀθήναις.

Ἀλλὰ θὰ εἴπη τις οὔτε Φειδίαν ἔχει πλέον οὔτε Σοφοκλέα ἢ Ἑλλάς, οἱ ἱστοριογράφοι τῆς ὑπολείπονται κατὰ πολὺ τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Θουκυδίδου, οὐδεμία φωνὴ ἔχει τώρα τὸ κύρος τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Εἶναι ἀληθές· ἀλλ' ὅμως ἡ Ἑλλάς δὲν εἶναι ἐλευθέρα παρὰ ἀπὸ ἐξήκοντα μόνον ἐτῶν. Ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν διαφορῶν αὐτῆς δεσποτῶν ἐστείρευσαν κατὰ μικρὸν πᾶσαι τῆς ἐμπνεύσεως αἱ πηγαὶ καὶ ἔμεινεν αὐτὴ ξένη πρὸς τὴν κίνησιν τοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις δὲν διαδίδεται παρὰ εἰς τοὺς ἐλευθέρους λαοὺς. Κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην δὲν ὑπῆρξε δυνατὸν οὔτε τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν νὰ γνωρίσῃ οὔτε τὴν ἐθνικὴν συλλήβδην ἐνέργειαν, ἅτινα εἶναι τὰ μόνον στοιχεῖα τῆς προόδου τῶν κοινωνιῶν. Καταπεπιεσμένη ὑπὸ τὴν κτηνώδη βίαν μετὰ κόπου μεγάλου κατώρθωσεν ὑπὸ τὴν ψυχρὰν θερμοκρασίαν τῆς βυζαντινῆς περιόδου καὶ τὰς τρικυμίας τῶν ἀλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν νὰ διατηρήσῃ ὀλίγας τοῦ παρελθόντος ἀναμνήσεις καὶ τὴν θρησκευτικὴν πίστιν, ἣτις ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἐθνικότητος. Διετήρησε δὲ τοὺς θησαυροὺς ἐκείνους μὲ μεγάλας δυσχερείας, κρύφα καὶ ὁμοίως πρὸς τοὺς φυγάδας, οἵτινες συμπαραλαμβάνουσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἀποκρύπτουσι τὰ ἠκρωτηριασμένα ἀγάλματα τῶν θεῶν των καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀποβάλλουσι τὴν μυστηριώδη τῆς λατρείας τῶν ἔννοιαν. Καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἀνέστη ἐλευθέρα, ἐχρειάσθη νὰ ἀρχίσῃ πάλιν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τὴν ἀνατροφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν, διότι εὐρέθη ἐνώπιον τῆς πληθῆος τῶν νέων ἰδεῶν ἃς ἡ ἀνθρωπότης εἶχεν ἐν τῷ μετα-

ξυ ἀποκτήσει ὡς πρὸς τὰ γράμματα, τὴν ἐπιστήμην, τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν τέχνην καὶ πρὸς τὰς ὁποίας αὐτὴ εἶχεν ἐξ ἀνάγκης ἀπομεινῆ ἐντελῶς σχεδὸν ξένη. Τοιοῦτον δὲ χάσμα ἐν τῷ ἐθνικῷ βίῳ δὲν πληροῦται εὐθύς ἀμέσως οὔτε ἐκ πρώτης ἀφετηρίας εἶναι εὐκόλον μετὰ τόσο μεγάλην διακοπὴν νὰ συμβαδίσῃ πάλιν ἐν ἔθνος μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ σταδιοδρομίᾳ τῆς ἱστορίας. Ἐχει ὁδὸν πολλὴν νὰ διανύσῃ ἕως οὗ φθάσῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἑλκός ὃ ἐπὶ δεκαοκτῶ αἰῶνας κοιμηθεῖς, καὶ χρειάζονται μελέται καὶ δισταγμοὶ καὶ ἀπόπειραι πολλαὶ διὰ νὰ εἰσδύσῃ εἰς ὅ, τι φαίνεται ἀπλοῦστατον εἰς ἐκείνους, οἵτινες δὲν ἐκοιμήθησαν! Ἀποτελοῦσι δὲ ταῦτα ἐργασίαν ὅλην ἠθικῆς ἀναρρώσεως καὶ συνετῆς προσοκειώσεως. Ἄν ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο ὅσον εἶναι εὐφυής, ἂν δὲν εἶχε, μὲ ὅλον τὸν ὕπνον τῆς δουλείας, διατηρήσῃ ὑπολάνθανουσάν τινα ζωὴν, δὲν θὰ ἔκαμνεν εἰς πενήκοντα ἔτη τὰς προόδους, ὧν εἴμεθα μάρτυρες. Κατώρθωσε νὰ λάβῃ καὶ πάλιν τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν διαφορῶν φυλῶν τῆς Ἀνατολῆς. Τὴν μεγάλην δὲ ταύτην ἐπιτυχίαν, ἣτις εἶναι συγχρόνως καὶ τεκμήριον τῆς εὐγενείας τοῦ αἵματος ὅπερ ῥεεῖ εἰς τὰς φλέβας τῆς, ὀφείλει ἀναντιρρήτως εἰς πατροπαράδοτον πρὸς τοῦτο ἰκανότητα.

Εἶναι δὲ ἄλλως πιστευτὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες ἐφθασαν εἰς βραχὺ διάστημα χρόνου εἰς τὴν διανοητικὴν ἐκείνην πρὸς πάντα δύναιμι, ἣτις ἐξεπολίτισε τὸν νεώτερον κόσμον; Αἰῶνας ὅλους εἰργάσθησαν διὰ νὰ φθάσωσιν ὅπου ἐφθασαν. Τίς οἶδε πόσαι γενεαὶ Ἰώνων ὑπῆρξαν πρὸ τῶν ῥαψωδῶν, ὧν τὰ ἠθροισμένα ἔπη ἀποδίδονται εἰς τὸν Ὀμηρον; Καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐκλάμψεως τοῦ ἔκτου καὶ τοῦ πέμπτου αἰῶνος, πόσαι δὲν ἔμεσολάβησαν σκοτεινὰ περίοδοι μόλις ἐκπροσωπούμεναι ὑπὸ δευτερευόντων τινῶν ποιητῶν, ἀπειροκάλων τεχνιτῶν ἢ φιλοσόφων ἀμφιδοξούντων! Ὀλίγον μόνον χρόνον πρὸ τοῦ Περικλέους καὶ μάλιστα ἐπ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου ἀνδρός ἐφθασαν οἱ Ἑλληνες εἰς τὸ ψυχολογικὸν ἐκείνο τῶν πολιτισμῶν σημεῖον, καθ' ὃ αἱ ἔννοιαι καὶ τὸ εἶδος ἐν ἁρμοσίᾳ συνδυαζόμενα παράγουσιν εἰς φῶς τὰ στοιχεῖα, τὰ τέως ὑπολάνθανοντα ἐν ταῖς ἀνθρωπίναις ψυχαῖς. Ἐλπίζω ὅτι ἡ νέα Ἑλλάς, ὅταν συγκεντρώσῃ πᾶσαν αὐτῆς τὴν ἰκμάδα, πάσας τὰς δυνάμεις, ὅταν ἀπαλλαγείσῃ τῆς πρὸς ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων φροντίδος καὶ ἐργασίας, λάβῃ καιρὸν νὰ τείνῃ τὸ οὖς εἰς τὰς ἐσωτερικὰς ἐμπνεύσεις, θὰ λάβῃ καὶ αὐτὴ τὴν ἀνθησίν τῆς. Αἱ μεγάλαι ἐποχαὶ εἶναι ἐπὶ τέλους σπάνιαι εἰς πάντας τοὺς λαοὺς καὶ δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ διαφιλονεικῆται ἡ γνησία καταγωγὴ μιᾶς φυλῆς διότι ἐν τῇ ἱστορίᾳ αὐτῆς ὑπάρχουσι καὶ ἄσημα χρονικὰ διαστήματα μεταξὺ τῶν λαμπρῶν

περιόδων, καθ' ἃς ἡ φυλὴ ἐκείνη διέπρεψεν. Καὶ ἐὰν ἀκόμη ἡ Ἑλλάς δὲν ἐμελλε νὰ παραγάγῃ ποτὲ πλέον πολιτισμὸν ὅμοιον πρὸς τὸν τοῦ αἰῶνος τοῦ Περικλέους καὶ νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ πρωταγωνιστήσῃ ὅπως τὸ πάλαι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, εἶναι ἄρα γε τοῦτο λόγος ἀποχρῶν διὰ νὰ δεχθῇ τις ὅτι αἱ νεώτεροι γενεαὶ τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶναι γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων; Μήπως καθ' ἡμέραν δὲν βλέπομεν ἀπογόνους κατωτέρους τῶν πατέρων; Εἶναι τοῦτο ἀπόδειξις νοθείας; Ἐπρεπε τότε πολλαὶ γενεαλογίαι νὰ ἀμφισβητηθῶσιν.

Ἄς παρατηρήσωμεν ἀκόμη, καὶ θὰ περατώσω διὰ τοῦτου τὸν λόγον περὶ ζητήματος ὅπερ πολὺ μὲ παρέσυρεν, ὅτι τὰ συμπτώματα ἄκραιων οὐσῶν τὰς ἐλπίδας μας. Ὁ ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγὼν ἔφερεν εἰς τὸ μέσον ἥρωας ὄχι πολὺ κατωτέρους ἐκείνων, οὗς ἐβιογράφησεν ὁ Πλούταρχος, ἔκτοτε δὲ τὸ ἐθνικὸν βῆμα ἀνέδειξεν ῥήτορας ἐξόχους. Διακεκριμένοι ἱστοριογράφοι ἔδωσαν ζωὴν εἰς τὰ χρονικὰ τῆς πατρίδος, ἀνεφάνησαν καθηγηταὶ καὶ ἀρχαιολόγοι καὶ δημοσιογράφοι λόγου ἄξιοι, καὶ ὁ Ῥήγας ὑπῆρξεν ὁ Τυρταῖος τῶν ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνων. Οἱ ἄνδρες οὗτοι, τὸ ὁμολογῶ, δὲν εἶναι ὅμοιοι πρὸς τὸν Δημοσθένην, πρὸς τὸν Πολύβιον, πρὸς τὸν Ἀριστοτέλην, πρὸς τὸν Πίνδαρον, ἀλλ' ἔχουσιν ὅμως τὴν ἀξίαν των. Προσδοκῶμεν ἔτι καλλιτέχνας ἐξόχους, διότι τὸ πνεῦμα τῶν λαῶν φέρεται πάντοτε πρῶτον πρὸς τὰς μᾶλλον ἐπιγεύσας ἐθνικὰς ἀνάγκας, ἡ δὲ τέχνη εἶναι ἡ ἀνωτάτη τοῦ πολιτισμοῦ βαθμῆς. Οἱ ἐξοχοὶ καλλιτέχναι ἔρχονται διὰ νὰ ἐνσαρκώσωσιν οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰ ἔργα των κατάστασιν πραγμάτων ἤδη μορφωθεῖσαν δι' ἐπιπόνου παρασκευῆς, δὲν εἶναι προϊόντα τῆς ἰδιοτροπίας τῆς φύσεως. Τὰ δραστήρια ἔθνη τὰ ἔχοντα πίστιν εἰς ἑαυτά, τὰ ἐκαστοτε διδασκόμενα, τὰ ἔχοντα σεβασμὸν πρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἐλεύθερον, τὰ ἀναπτυσσόμενα συμφῶνως πρὸς τινα εὐγενῆ φιλοδοξίαν, πρέπει νὰ ἀφίνωσι καὶ τὸν χρόνον νὰ ἐνεργῇ, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ καλλιερῶσι τὸν ἐθνικὸν ἀγρόν. Ἄς καλλιερῆθῇ λοιπὸν καὶ ἡ Ἑλλάς τὸν ἰδικόν της καὶ ὅλα θὰ ἔλθωσιν εὐνοϊκά, διότι πῶς εἶναι δυνατὸν ἐκείνο τὸ ὁποῖον ἀληθεύει διὰ πάντας τοὺς λαοὺς νὰ μὴ ἀληθεύῃ διὰ τὸν λαὸν τὸν ἀξιοθέτητον νὰ ἔχῃ ἐνώπιόν του τὴν Ἀκρόπολιν; Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι περὶ Ἀκροπόλεως, τὸ λέγω καὶ πάλιν τὸ ἐπαναλαμβάνω πρὸς τοὺς Ἑλληνας μετὰ τῆς ἐπιμονῆς φίλου ἀγαπῶντος αὐτούς, δὲν πρέπει ἡ συνήθεια νὰ ἀμβλύνη εἰς αὐτούς τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν ἀγάπην τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὸν ἱερόν λόφον· ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν ἀναβαίνουσιν εἰς τὸ προσκύνημα ἐκείνο, καὶ ὅμως ἐκεῖ κείται τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ὅπως καὶ τὸ παρελθόν. Ἡ



σωτηρία τῶν Ἑλλήνων εἶναι νὰ πορεύωνται συχνάκις νὰ κάμνωσι τὴν προσευχὴν των εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρθενῶνος καὶ μετὰ πάθους νὰ λιτανεύωσι διὰ τῶν ἀθανάτων αὐτῆς εὐχῶν τὴν θεὰν Ἀθηνᾶν.

Σ.

## Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ ΤΖΙΛΦΙΛ

Διήγημα Γεωργίας Ἑλλιοτ

Μετὰφρασις Ἀριστοτέλους Η. Κουρτίδου.

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἡ Αἰκατερίνα διηυθύνθη διὰ τοῦ θολωτοῦ διαδρόμου, ὅστις που καὶ που ἐφωτίζετο ὑπὸ λυχναρίου, πρὸς τὴν μεγάλην κλίμακα, ἣτις ἦγεν εἰς στοᾶν ἐκτεινομένην καθ' ὅλην τὴν πρόσοψιν τοῦ οἰκοδομήματος. Ἐκεῖ συνήθιζε νὰ περιπατῆ ὅτε ἤθελε νὰ ἦνε μόνη. Τὸ σεληναῖον φέγγος ἐκ τῶν παραθύρων διαπίπτον διέχεε παραδόξους λάμπεις καὶ φανταστικὰς σκιὰς ἐπὶ τῶν ἔργων τῆς τέχνης, ἅτινα ἦσαν ταξιθετημένα κατὰ μῆκος τοῦ τοίχου. Ἦσαν δὲ ταῦτα ἑλληνικὰ ἀγάλματα καὶ προτομαὶ ῥωμαίων αυτοκρατόρων· κιβώτια πλήρη φυσικῶν ἀξιοπεριέργων ἀντικειμένων ἢ ἀρχαιοτήτων, πτηνὰ τῶν τροπικῶν καὶ μεγάλα κέρατα ἐλάφων καὶ θανάσων, ἰνδικὰ εἰδῶλα καὶ περιεργὰ κογγύλια, σπάθαι καὶ ἐγγειρίδια, ἀλυσιδωτοὶ θώρακες, ῥωμαϊκὰ λυχνία, καὶ πρότυπα ἐν μικρογραφίᾳ τῶν ἑλληνικῶν ναῶν. Ὑπεράνω δὲ τούτων πάντων, προσωπογραφίαι παιδίων καὶ κορασιῶν, ἅτινα ἦσαν ἄλλοτε ἢ ἐλπίς τῶν Σέβερελ· ἀνέκειντο δ' ἐπίσης καὶ αἱ προσωπογραφίαι ξανθῶν ἐρυθροπαρεῖων δεσποινῶν ἀναδεδεμένην ἔχουσῶν τὴν κόμην, καὶ γενναίων εὐρυώμων εὐπατριδῶν, σφηνοειδῆς ἐχόντων τὸ πυρρὸν γένειον.

Ἐνταῦθα ὁ σὶρ Χριστοφόρος καὶ ἡ σύζυγός του περιεπάτουν τὰς βροχερὰς ἡμέρας ἢ ἐσφίριζον. Ἀλλὰ τὴν νύκτα ἢ στοᾶ ἐκείνη ἦτο ἐγκαταλελειμμένη ὑπὸ πάντων, πλὴν μόνης τῆς Αἰκατερίνας, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄλλου τινὸς προσώπου.

Ἡ Αἰκατερίνα ἐβάδιζεν ἡσύχως ὑπὸ τὸ σεληναῖον φῶς τὸ ὄχρον πρόσωπον καὶ ἡ λευκὴ ἐσθῆς τῆς καθίστων αὐτὴν ὁμοίαν πρὸς φάσμα ἀρχαίας τινὸς λαίδης Σέβερελ, ἐπανερχομένης εἰς ἐπίσκεψιν τῆς μονήρους στοᾶς.

Εἶτα ἔστη πρὸ τοῦ παραθύρου, ὑπεράνω τῶν προπυλαίων, καὶ ἐθεώρησε τὴν εὐρεῖαν ἔκτασιν τῶν λειμώνων καὶ δένδρων, ἅτινα εἰς τὸ φῶς τῆς σελήνης ἐφαίνοντο ψυχρὰ καὶ θλιβερά.

Αἴφνης χλιαρὰ ἀναπνοὴ καὶ ἄρωμα ῥόδου ἐκυμάτισε περὶ αὐτὴν· εἰς βραχίων τὴν ἐνηγκαλισθῆ ἐν ᾧ ἀπαλὴ χεὶρ ἐλάμβανε τὴν χεῖρά

τῆς. Ἡσθάνθη ἠλεκτρικὴν δόνησιν καὶ πρὸς στιγμὴν ἀπέμεινεν ἀκίνητος· εἶτα ἀπόθησε τὸν βραχίονα καὶ τὴν χεῖρα καὶ στραφεῖσα ὕψωσε πρὸς τὸ κεκλιμένον ἐπ' αὐτῆς πρόσωπον βλέμμα πλήρες μομφῆς ἄμα καὶ ἀγάπης. Ἐν τῷ βλέμματι τούτῳ ἐζωγραφεῖτο ὅλον τὸ βάθος τῆς φύσεως τῆς δυστυχῆς Αἰκατερίνης, βαθὺς ἔρωσ καὶ ἀγρία ζηλοτυπία.

— Διατί μὲ ἀπωθεῖτε, Τίνα; εἶπε χαμηλῶνως ὁ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου· εἰσθε δυσηρηστημένη ἐναντίον μου διὰ τὴν ὑποχρέωσιν τὴν ὁποῖαν μοὶ ἐπιβάλλει τὸ σκληρὸν πεπρωμένον; Θέλετε νὰ ἐναντιωθῶ εἰς τὸν προσφιλέστερον πόθον τοῦ θεῖου μου, ὅστις ἔκαμε τόσα καὶ διὰ τοὺς δύο μας; Ἡξεύρετε ὅτι ἔχω καθήκοντα, ὅτι ἔχομεν καὶ οἱ δύο καθήκοντα, πρὸ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ θυσιάσθῃ τὸ αἶσθημα.

— Ναί, ναί, εἶπεν ἡ Αἰκατερίνα, πλήπτουσα τὸν πόδα καὶ ἀποστρέφουσα τὴν κεφαλὴν μὴ μοῦ τὰ λέγετε αὐτά, τὰ ἠξεύρω.

Ἐν τῷ πνεύματι τῆς νεάνιδος σκέψις τις ὑπῆρχεν, ἢν ποτὲ δὲν ἐξέφρασε, φωνὴ τις λέγουσα αὐτῇ ἀκαταπαύστως: «Διατί προσεπάθησε ν' ἀγαπηθῆ ἀπὸ ἐμέ, διατί εἶπεν ὅτι μὲ ἠγάπα, ἂν δὲν ἐνόμιζεν ὅτι ἠδύνατο ν' ἀψηφήσῃ τὰ πάντα ὑπὲρ ἐμοῦ;»

Εἶτα δὲ ὁ ἔρωσ ἀπεκρίνετο: «Παρσύρθη ἀπὸ τὸ στιγμιαῖον αἶσθημα ὅπως παρσύρθησ καὶ σύ, Αἰκατερίνα, καὶ τώρα πρέπει νὰ τὸν βοηθήσῃς νὰ πράξῃ τὸ καθήκον του.»

Εἶτα δ' ἡ φωνὴ ἐπανελάμβανε: «Δὲν σὲ ἠγάπησε ποτέ, δυστυχῆς Αἰκατερίνα. Τίποτε δὲν τοῦ στοιχίζει ὅτι σ' ἐγκαταλείπει. Θ' ἀγάπησῃ μετ' ὀλίγον αὐτὴν τὴν πλουσίαν καὶ θὰ λησμονήσῃ ἐν δυστυχῆς ὄχρον πλάσμα ὡς σέ.»

Οὕτω ὁ ἔρωσ, ἡ ὀργὴ καὶ ἡ ζηλοτυπία ἐπάλαιον ἐν τῇ νεαρᾷ ἐκείνῃ ψυχῇ.

— Καὶ ἔπειτα, Τίνα, ἐξηκολούθησεν ὁ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου, διὰ τόνου ἡδυτέρου, πιθανὸν νὰ μὴν ἐπιτύχῃ. Ἡ μὲν Ἀσχερ ἀγαπᾷ ἴσως κανένα ἄλλον, καὶ ἠξεύρετε ὅτι ὁ μόνος μου πόθος εἶνε νὰ μὴν ἐπιτύχῃ. Θὰ ἐπανέλθῃ χωρὶς νύμφην καὶ διόλου ἀπίθανον νὰ σᾶς εὐρῶ σύζυγον τοῦ ὠραίου ἐφημερίου, ὅστις σᾶς ἐξωμολογήθη τὸν ἔρωτά του. Ὁ Σὶρ Χριστοφόρος ἔχει τὴν ιδεάν ὅτι θὰ ὑπκνδρευθῆτε τὸν Τζίλφιλ.

— Διατί τὰ λέγετε αὐτά; Ἡ ἀδιαφορία σᾶς ὑπαγορεύει τοὺς λόγους τούτους. Ἀφήσατέ με.

— Ἄς μὴν ἀποχωρισθῶμεν δυσηρηστημένοι, Τίνα. Ὅλα αὐτὰ δύνανται νὰ μεταβληθῶν. Πιθανὸν νὰ μὴ νυμφευθῶ διόλου. Οἱ παλμοὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι μὲ βασανίζουν, ἢμποροῦν νὰ μὲ ἀφήσουν νεκρὸν καμμίαν στιγμὴν. Ποῖος ἠξεύρει τί δύνανται νὰ συμβῆ; Πιθανὸν νὰ γείνω αὐτεξούσιος πρὶν δεσμευθῶ διὰ τοῦ γάμου, καὶ

νὰ εὐρεθῶ ἐλεύθερος ὅπως νυμφευθῶ τὸ γλυκῦφωνον πουλάκι μου. Διατί ν' ἀπελπίζομεθα ἐκ τῶν προτέρων;

— Εἶνε εὐκόλον νὰ ὁμιλήτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σεῖς, ὁ ὅποιος δὲν αἰσθάνεσθε τίποτε, εἶπεν ἡ Αἰκατερίνα, ἐκρηγνυμένη εἰς δάκρυα. Εἶνε σκληρὸν νὰ ὑποφέρω τώρα, ἀλλὰ σεῖς δὲν ἀνησυχεῖτε διόλου διὰ τὸν πόνον μου.

— Τί λέγετε, Τίνα; εἶπεν ὁ Ἀντώνιος διὰ περιπαθεστάτης φωνῆς, περιβαλὼν αὐτὴν καὶ πάλιν διὰ τοῦ βραχίονος καὶ ἐφελκύσας πρὸς ἑαυτόν. Ἡ δυστυχῆς Τίνα κατέστη καὶ αὐθις δούλη τῆς φωνῆς ἐκείνης καὶ τῆς πίεσεως.

Ἡ θλίψις, ἡ ὀργή, ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος, οἱ φόβοι περὶ τοῦ μέλλοντος ἐξηφανίσθησαν. Ἄπας ὁ παρὼν καὶ μέλλον βίος αὐτῆς συνεκεντρώθη ἐν τῇ εὐτυχίᾳ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, καθ' ἣν ὁ Ἀντώνιος ἐθλίψε τὰ χεῖλη του ἐπὶ τῶν χειλέων τῆς.

Ἄλλ' ὁ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου ἔλεγε καθ' ἑαυτόν: Ἡ καυμένη ἡ Τίνα! πολὺ εὐτυχῆς θὰ ἦτο ἂν ἐγίνετο σύζυγός μου. Εἶνε ὅλως διόλου ἀσυλλόγιστον πλάσμα.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤχηρὰ φωνὴ κώδωνος ἐξήγαγε τὴν Αἰκατερίναν τῆς ἐκστάσεώς τῆς.

Ἦτο ἡ ὦρα τῆς προσευχῆς ἐν τῷ παρεκκλησίῳ. Μετέβη ἐν σπουδῇ εἰς αὐτὸ ἐν ᾧ ὁ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου παρηκολούθει βραδέως.

Ὁραῖον καὶ γραφικὸν θέαμα ἀπετέλει ἡ οἰογένεια ἐκείνη ἐν τῷ παρεκκλησίῳ, ὅπου κηρία τινὰ ἔρριπτον ἠδὴ φῶς ἐπὶ τῶν γονυκλιῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ὁ Τζίλφιλ ἦτο ἐν τῷ βωμῷ τὰ χαρακτηριστικὰ δὲ αὐτοῦ ἦσαν σοβαρώτερα τοῦ συνήθους. Δεξιά, ἐπὶ προσκεφαλαίων ἐξ ἐρυθροῦ βελούδου ἦσαν γονυπετεῖς ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα, ἐν ὅλῃ τῇ σεβασμίᾳ καλλονῇ τῆς ἡλικίας των. Ἀριστερὰ ἡ χαρίεσσα νεότης τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Αἰκατερίνης, ὧν ἡ χροιά ἀπετέλει ἀντίθεσιν. Διότι ἐκεῖνος μὲν μετ' εὐσαρκον δροσερότητά του ὁμοιάζε πρὸς θεὸν τοῦ Ὀλύμπου, αὐτὴ δὲ λεπτοφυῆς καὶ μελαγχρῶς πρὸς Βοημιδᾶ. Οἱ θεράποντες ἦσαν γονυπετεῖς ἐπὶ ὑποποδίων ἐξ ἐρυθρᾶς ἐρέας ὡς καὶ αἱ θεράπαιναι, ὧν ἠγεῖτο ἡ κυρὰ Βελαμῆ, ἡ γηραιὰ οἰκονόμος.

Ὁ Τζίλφιλ ἀνεγίνωσκε συνήθως βραχείας τινὰς προσευχάς, ἄς ἐπεράτου διὰ τῆς ἀπλῆς ταύτης αἰτήσεως: «Κύριε φώτισον τὸν νοῦν ἡμῶν.»

Μεθ' ὁ ἀνηγείροντο πάντες, τῶν θεραπόντων ὑποκλινομένων εὐσεβάστως καθ' ὅσον ἐξήρχοντο. Ἡ οἰογένεια ὑπέστρεψεν εἰς τὴν αἴθουσαν, εἶτα δ' ἀπεχωρίσθησαν καὶ ἕκαστος μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνά του. Ἡ Αἰκατερίνα ἔκλαυσε καὶ μετὰ τὸ μεσονύκτιον μόνον ἀπεκοιμήθη. Ὁ

Τζίλφιλ ἠγρύπνησεν ἐτι πλεῖον διαλογιζόμενος ὅτι πιθανὸν νὰ κλαίῃ ἡ Αἰκατερίνα.

Ὁ δὲ λοχαγὸς Οὐεϊμπράου, ἀπελθόντος τοῦ θαλαμηπόλου τοῦ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν, παρεδόθη εἰς ἠδῆαν ἀνάπαυλαν· καὶ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐρειδομένη ἐπὶ τοῦ πατισμένου πῶς προσκεφαλαίου ὁμοιάζε πρὸς ὠραῖον ἀνάγλυφον δακτυλιόλιθον.

Β'.

Τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ἐγνώρισεν ἐπαρκῶς εἰς τὸν ἀναγνώστην εἰς οἶαν κατάστασιν εὐρίσκοντο τὰ πράγματα ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Σέβερελ κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1788. Γινώσκωμεν ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὸ μέγα γαλλικὸν ἔθνος συνεταράσσετο ὑπὸ ιδεῶν καὶ παθῶν, ἅτινα ἦσαν ἡ ἔναρξις τῶν δυστυχημάτων του. Καὶ ἐν τῇ ψυχῇ τῆς μικρᾶς Αἰκατερίνης τρομερὰ πάλη ἐπίσης συνήπτετο. Τὸ μόλις ἀρχίσαν νὰ περυγίζῃ ταλαιπώρον πτηνὸν ἐπληττε τὸ στῆθος του κατὰ τῶν σκληρῶν κιγκλίδων τοῦ ἀναποδράστου, καὶ κατάδηλον εἶνε ὅτι ἂν ἡ ἀγωνία ἐκείνη ἐμελλε νὰ παραταθῇ, ἡ δυστυχῆς καρδιά θὰ συνετρίβετο.

Ἄν ἐνδιαφέρεσθέ πως περὶ τῆς Αἰκατερίνης καὶ τῶν ἐν τῷ πύργῳ τοῦ Σέβερελ φίλων τῆς, θὰ ἀπορῆτε βεβαίως πῶς ἡ ἀβρὰ ἐκείνη μελανόφθαλμος νεάνις εὐρίσκετο ἐν τῇ ἀριστοκρατικῇ κατοικίᾳ ἣν κατόκει ἡ ξανθὴ οἰκοδέσποινα λαίδη Σέβερελ.

Κατὰ τὴν τελευταίαν εἰς Ἰταλίαν περιοδείαν τοῦ σὶρ Χριστοφόρου μετὰ τῆς συζύγου του, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν, διέτριψαν ἐν Μεδιολάνοις ἰκανοὺς μῆνας. Ἐκεῖ ὁ βαρῶνος, ἐνθουσιώδης θαυμαστής τῆς γοθτικῆς ἀρχιτεκτονικῆς, ἔχων δὲ ἤδη κατὰ νοῦν νὰ μεταποιήσῃ τὸν οἰκογενειακὸν τοῦ πύργου, ἐξ ὁπτῶν πλίνθων ὠκοδομημένον, εἰς μέγαρον γοθτικοῦ ρυθμοῦ, ἀφωσιώθη εἰς τὴν μελέτην τοῦ μαρμαροτεύκτου ἐκείνου θαύματος, τοῦ καθεδρικοῦ ναοῦ τῶν Μεδιολάνων. Ἡ λαίδη Σέβερελ, ὡς ἐν ἄλλαις πόλεσι τῆς Ἰταλίας ἐν αἰς παρετάθη ἡ διακομὴ των, προσέλαβε διδάσκαλον τῆς ὀδικῆς, διότι οὐ μόνον κλίσιν πρὸς τὴν μουσικὴν εἶχεν ἀλλὰ καὶ ὠραίαν φωνὴν ὀζυρώνου. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην οἱ πλουῖστοι μετεχειρίζοντο χειρόγραφοι μουσικῆν, πολλοὶ δὲ οὐδόλως ὁμοιάζοντες πρὸς τὸν Ἰωάννην Ρουσῶ ἐκέρδαινον, ὡς οὗτος, τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀντιγράφοντες μουσικῆν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ λαίδη Σέβερελ εἶχεν ἀνάγκην τοιοῦτου ἀντιγραφῆως ὁ μουσικοδιδάσκαλός τῆς Ἀλβάνη ἀνέλαβε νὰ τῇ στείλῃ ἕνα γνώριμόν του sonnetto, ὅστις ἀντίγραφε μετ' ἄκρας δεξιότητος καὶ καλαισθησίας. Δυστυχῶς ὁ sonnetto οὗτος δὲν ἦτο πάντοτε ἐν καλῇ καταστάσει καὶ ἐνίοτε ἐβράδυνε νὰ κομίσῃ τὸ ἀντιγραφὸν ἔργον· ἀλλὰ θὰ ἦτο φίλαν-



θρωπία ἀξία τῆς ὠραίας σινιδράς νὰ δώσῃ ἐργασίαν εἰς τὸν πτωχὸν Σάρτην.

Τὴν ἀκόλουθον πρωίαν ἡ Σάρπ, ἡ θαλαμηπόλος ἦτις τότε ἦτο τριακοντούτις περίπου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν θάλαμον τῆς δεσποίνης αὐτῆς.

— Μιλαίδη, τῆ εἶπε, κάτω ἦλθεν ἓνας ἀνθρώπος, ὁ πλεόν ἐλεινὸς καὶ πλεόν κακοντυμένος ἀπὸ δσους εἶδατε ποτὲ εἰς τὸν δρόμον· λέγει εἰς τὸν κύριον Οὐόρεν ὅτι τὸν στέλλει ὁ μουσικοδιδάσκαλος διὰ νὰ σᾶς ἴδῃ. Χωρὶς ἄλλο ἐπαίτης θὰ εἶνε. Νομίζω πῶς δὲν θὰ θελήσετε νὰ τὸν ἴδῃτε.

— Ναί, ναί, ὀδηγήσατέ τον ἐδῶ ἀμέσως.

Ἡ Σάρπ ἐξῆλθε ψιθυρίζουσα τινα κατὰ τῶν ὀχληρῶν. Οὐδὲν εἰσῆλθε τὴν ὠραίαν Αὐσονίαν καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς, ἡ δὲ βαθεῖα αὐτῆς ὑπόληψις πρὸς τὸν σὶρ Χριστοφόρον καὶ τὴν γυναῖκά του δὲν ἐκάλυεν αὐτὴν νὰ ἐκφράζῃ τὴν ἐκπληξίν τῆς «διὰ τὴν τρέλλαν τὴν ὁποῖαν ἔχουν οἱ εὐγενεῖς νὰ ζοῦν ἀνάμεσα εἰς παπιστάς, εἰς ἓνα τόπον ὅπου κανεὶς δὲν τολμᾷ ν' ἀπλώσῃ εἰς τὸν ἀέρα τὰ ἀσπρόρουχά του, καὶ ὅπου οἱ ἄνθρωποι τρώγουν τόσο σκόροδον.»

Ἐν τούτοις ἀνεφάνη μετ' ὀλίγον ὀδηγοῦσα βραχύσωμον καὶ ἰσχνὸν ἄνδρα, ῥυπαρῶς ἐνδεδυμένον, θλιβερὸν καὶ ἀσταθὲς ἔχοντα τὸ βλέμμα, τὸ δὲ ἐξωτερικὸν ἂν γένει ὡς ἀνθρώπου διαμειναντος πολλὰ ἔτη ἐν εἰρατῇ. Ἄλλ' ἐν μέσῳ τῆς ἀταξίας ἐκείνης καὶ τῆς ἐνδείας ἠδύνατο τις νὰ διακρίνῃ ἔχνη τινα εὐτυχέστερου παρελθόντος. Ἡ λαίδη Σέβερελ, εἰ καὶ οὐδὲν αἰσθηματικῆ, εἶχε πολλὴν εὐμένειαν καὶ ἠρέσκετο νὰ διαχῆν περὶ αὐτὴν τὴν εὐεργεσίαν, ὡς θεὰ βίπτουσα βλέμματα ἀγαθότητος ἐπὶ τοῦ χωλοῦ, τοῦ κυλοῦ καὶ τοῦ τυφλοῦ, οἵτινες συνήρχοντο εἰς τὸ ὑπόβαθρον αὐτῆς. Ἡσθάνθη συμπάθειάν τινα πρὸς τὸν δυστυχῆ Σάρτην, ὃν παρέβαλε πρὸς καυάγιον ὑπὸ τῶν ἀνέμων δερόμενον, ὅπερ ὅμως ποτὲ, κατὰ τὸν πρῶτον αὐτοῦ πλοῦν, εὐθὺς ἐποντοπόρησεν ὑπὸ τοὺς ἤχους αὐλῶν καὶ τυμπάνων.

Ἐλάλησε δὲ πρὸς αὐτὸν εὐγενῶς δεικνύουσα τὰ τεμάχια τῶν μελοδραμάτων, ὧν ἐπεθύμει τὴν ἀντιγραφὴν· ἡ Σάρπ ἀνεθάρρησεν ἐνώπιον τῆς ξανθῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς ἐκείνης δεσποίνης, ὥστε ὅτε ἐξῆλθε κρατῶν ὑπὸ μάλης τὰ μουσικὰ τετράδια, ἐχαίρεισεν αὐτὴν μεθ' ἧττονος συστολῆς, ἀλλὰ μετὰ βαθέος ὡς τὸ πρὶν σεβασμοῦ.

Ἀπὸ δεκαετίας τοῦλάχιστον ὁ Σάρπ δὲν εἶχεν ἴδῃ πλοῦτον, μεγαλοπρέπειαν, καλλονὴν ὡς τῆς κυρίας Σέβερελ. Διότι πολὺ ἀπέχεν ὁ καιρὸς, καθ' ὃν ἐνδεδυμένος μεταξάν καὶ τὸ μέτωπον διὰ πτερωτοῦ λοφίου κοσμῶν ἀνέβη ἐπὶ βραχεῖαν περίοδον τὴν σκηνὴν ὡς πρῶτος ὀξύφωνος. Φεῦ! ἀπώλεσεν ὀλοσχερῶς τὴν φωνὴν

τὸν ἐπόμενον χειμῶνα, ἔκτοτε δὲ δὲν εἶχε περισσοτέραν ἀξίαν συντετριμμένου βιολίου καταλλήλου νὰ ριφθῆ εἰς τὴν πυράν. Διότι, ὅπως οἱ πολλοὶ τῶν ἀοιδῶν, ἦτο ἀμαθής, ὥστε δὲν ἠδύνατο νὰ διδάξῃ μουσικὴν, ἂν δὲ ἐστερεῖτο καὶ τῆς περὶ τὸ ἀντιγράφειν δεξιότητός του θ' ἀπέθνησκον τῆς πείνης αὐτὸς τε καὶ ἡ σύζυγός του.

Μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ τρίτου τέκνου τῶν ὁ πυρετὸς ἀφῆρπασε τὴν μητέρα καὶ τὰ δύο μεγαλύτερα παιδιά, προσέβαλε δὲ καὶ αὐτὸν τὸν Σάρτην, ὅστις ἀνηγέρθη τῆς κλίνης ἐξησθενηκὸς ἔχον καὶ τὸ σῶμα καὶ τὸν ἐγκέφαλον· τὸ μικρότερον τοῦ τέκνου ἦτο νήπιον τεσσάρων μόλις μηνῶν. Ὁ Σάρπ κατῴκει ἄνωθεν ὀπωροπωλείου τινός, ἡ δὲ ὀπωροπωλὴς, ὑψηλὴ βροντόφωνος καὶ ὀξύχολος γυνή, μήτηρ οὖσα καὶ αὐτὴ, περιέβαλε τὸ ἀσθενικὸν καὶ κίτρινον νήπιον καὶ περιεποιήθη τὸν Σάρτην κατὰ τὴν ἀσθενείαν του. Ἐξηκολούθησε δὲ κατοικῶν ἐκεῖ, ἀποζῶν αὐτὸς τε καὶ τὸ δυστυχὲς μικρὸν τοῦ διὰ τῆς ἐργασίας ἡντῶ παρεῖχεν ὁ μουσικοδιδάσκαλος Ἄλβάνης. Ὁ Σάρπ μόνον διὰ τὸ τέκνον τοῦ ἐφαίνετο ζῶν· περιεποιεῖτο, ἐλίκνιζεν, προσηγόρευεν αὐτὸ μετὰ στοργῆς ἐμπιστευόμενος εἰς τὴν ὀπωροπόλιν τὸ νήπιον ὅτε ἐξήρχετο πρὸς ἀναζήτησιν ἐργασίας.

Οἱ πελάται τοῦ καταστήματος ἔβλεπον συχνάκις τὴν μικρὰν Αἰκατερίναν, καθημένην χαμαὶ ἐν μέσῳ σωροῦ πῖσαν ἄτινα διεσκεδάζε σκορπιζούσα, καὶ ἐνίοτε ὡς μικρὰν γαλῆν συνεσπειρωμένην ἐντὸς μεγάλου κανίστρου.

Ἐνίοτε ἐν τούτοις ὁ Σάρπ παρέδιδε τὸ παιδίον εἰς τὴν φύλαξιν ἄλλης προστάτιδος. Ἦτο εὐλαβὴς, τρίς δὲ τῆς ἐβδομάδος μετέβαινεν εἰς τὴν μητρόπολιν συμπαραλαμβάνων καὶ τὴν Αἰκατερίναν. Ἐκεῖ ὅτε ὁ ἥλιος τῆς πρωίας ἐθερμαίνει ἐξωθεν τὰς μυριάδας τῶν ὀξείων ἐξοχῶν καὶ ἐπάλαιε κατὰ τῆς ἐσωτερικῆς σκοτίας, ἀνήρτις εἰσωλιθθαίνεν ὀπίσω τῶν ὀγκωδῶν στύλων, νήπιον κρατῶν ἐν τῇ ἀγκάλῃ του καὶ διευθυνόμενος πρὸς κασσιτερίνην τινα Παναγίαν κρεμαμένην ἐν ἀποκέντρῳ παρὰ τὸν χορὸν γωνίᾳ. Ἐκ πάντων τῶν θαυμασίων τοῦ μυστηριώδους καθεδρικοῦ ναοῦ ὁ δυστυχὴς Σάρπ ἐξέλεξε τὴν ἐκ κασσιτέρου Παναγίαν ἐκείνην ὡς σύμβολον τῆς θείας εὐσπλαγχνίας καὶ προστασίας, ὡς παιδίον ἐνώπιον μεγάλου τοπίου μένει ἀδιάφορον εἰς τὰς καλλονὰς τῶν δασῶν καὶ τῶν νεφῶν καὶ παρατηρεῖ πτερόν τι ἀνιπτάμενον ἢ ἐντομον ἐκεῖ πλησίον ἔρπον. Ἐκεῖ προσήχθετο ὁ Σάρπ ἀποθέτων τὴν Αἰκατερίναν παρ' αὐτῶ ἐπὶ τῶν πλακῶν καὶ συχνάκις ὅτε τὸ μέρος εἰς ὃ ἐμελλε νὰ μεταβῆ δὲν ἦτο μακρὰν τοῦ ναοῦ καὶ δὲν ἠθελε νὰ παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ τὸ παιδίον, ἄφρινεν αὐτὸ ἐνώπιον τῆς κασσιτερίνης Παναγίας· ἡ δὲ μικρὰ Αἰκατερίνα ἔμενεν ἐκεῖ ἡσυχῶς, ἐπιχαρί-

τως φλυαροῦσα. Ὅτε δ' ἐπανήρχετο ὁ Σάρπ ἐβλεπεν ὅτι ἡ Παναγία εἶχε προστατεύσῃ τὸ τέκνον του.

Τοιαύτη διὰ βραχέων ἡ ἱστορία τοῦ Σάρπ. Τόσον δὲ καλῶς ἐξετέλεσε τὴν ἐργασίαν, ἣν ἐνεπιστεύθη αὐτῶ ἡ λαίδη Σέβερελ ὥστε ἔδωκεν αὐτῶ καὶ ἄλλο μελοδράμα πρὸς ἀντιγραφὴν. Ἄλλ' ἱκαναὶ εἶχον παρέλθῃ ἐβδομάδες χωρὶς νὰ φανῆ ἢ ν' ἀποστείλῃ τὴν μουσικὴν ὁ ἀντιγραφεὺς. Ἡ λαίδη Σέβερελ ἤρξατο ἀνησυχούσα καὶ διενοεῖτο νὰ ζητήσῃ πληροφορίας, κατὰ τὴν διεύθυνσιν τὴν ὁποῖαν εἶχε δώσει πρὸς αὐτὴν ὁ Σάρπ, ὅτε ἡμέραν τινά, καθ' ἣν στιγμὴν ἠτοιμάζετο νὰ ἐξέλθῃ ἐφ' ἀμάξης, ὁ θεράπων ἐκόμισεν αὐτῇ τεμάχιον χάρτου εἰπὼν ὅτι τὸ ἐνεχείρισεν ἄνθρωπός τις πωλῶν ὀπώρας. Τὸ χάρτιον περιεῖχε τρεῖς μονὰς γραμμὰς διὰ τρεμούσης χειρὸς γραφεῖσας.

« Ἡ Ἐκλαμπρότης τῆς ἁς λυπηθῆ, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἓνα πού ἀποθνήσκει καὶ ἁς ἔλθῃ νὰ τὸν ἴδῃ. »

Ἡ λαίδη Σέβερελ ἀνεγνώρισε μετὰ δυσκολίας τὴν γραφὴν τοῦ Σάρπ, ἐπιβάσα δ' ἀμέσως τῆς ἀμάξης διέταξε τὸν ἡνίοχον νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν πεντηκοστὴν ὁδὸν (Strada Quinquagesima) ἀρ. 10. Ὁ ἡνίοχος ἔστη ἐν στενῇ καὶ ῥυπαρᾷ ὁδῷ πρὸ τοῦ ὀπωροπωλείου τῆς Πατσίνης, ἡ δὲ πελωρία ἐκείνη ἀντιπρόσωπος τοῦ γυναικείου φύλου ἐπεφάνη ἀμέσως εἰς τὴν θυρίδα τῆς ἀμάξης, πρὸς μεγίστην ἀηδίαν τῆς κυρίας Σάρπ, ἣτις ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν κύριον Οὐόρεν ὅτι ἡ Πατσίνη ἦτο «ἀσχημοκαμωμένη φάκη». Ἡ ὀπωροπωλὴς ἐν τούτοις ἀπέτεινε μειδιήματα καὶ βαθείας ὑποκλίσεις εἰς τὴν ἐξοχωτάτην (Eccellentissima) ἡτιςμὴ ἐνοοῦσα καλῶς τὴν μεδιολανικὴν αὐτῆς διάλεκτον συνέταμε τὴν συνδιάλεξιν εἰπούσα νὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν παρὰ τὸν Σάρτην. Ἡ Πατσίνη ἤγαγε τὴν λαίδη Σέβερελ διὰ στενῆς καὶ σκοτεινῆς κλίμακος εἰς θύραν τινά ἣν ἦνοιξε παρακαλέσασα τὴν Ἐκλαμπρότητα τῆς νὰ εἰσέλθῃ. Κατέναντι τῆς θύρας, ἐπὶ ἐλεινοῦ κρεβάτου κατέκειτο ὁ δυστυχὴς Σάρπ. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἦσαν ἤδη ὑαλῶδεις, οὐδὲν δὲ κίνημα αὐτοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ἐνόησε τὴν εἰσοδὸν τῆς εὐγενοῦς δεσποίνης.

Παρὰ τὴν κλίνην ἐκάθητο τριετὲς μόλις κοράσιον, λιπὴν σκούριαν φοροῦν ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ὑποδημάτια δερμάτινα ὑπὲρ τὰ ὁποῖα ἐφκίνοντο κνήμαι γυμναὶ καὶ ἰσχναί. Ὡς μόνον αὐτοῦ ἐνδύμα εἶχεν ἐπενδύτην ἐκ παλαιοῦ ὑφάσματος κατεσκευασμένον, ὅπερ εἶχε ποτε ζωρὰ χρώματα. Οἱ μεγάλοι μέλανες ὀφθαλμοὶ ἐξήστραπτον ἐπὶ τῆς παραδόξου μικρᾶς μορφῆς ὡς πολῦτιμος λίθος ἐπὶ ἀτέχνου εἰκόνας γλυφείσης ἐπὶ παλαιοῦ ὀστοῦ ἐλέφαντος. Ἐκράτει κενὸν φαλίδιον καὶ διεσκεδάζεν ἐμβάλλον καὶ ἐκβάλλον τὸ

πῶμα ὅπως ἀκούῃ τὸν προερχόμενον κρότον.

Ἡ Πατσίνη ἐπλησίασεν εἰς τὴν κλίνην καὶ εἶπε :

— Νά, ἦλθε ἡ εὐγενεστάτη κυρία (Ecco la nobilissima donna), ἀλλ' εὐθὺς μετ' ὀλίγον ἀνέκραξε :

— Χριστὲ καὶ Παναγία! ἀπέθανε!

Ἦτο ἀληθές. Τὸ ἐπιστόλιον δὲν ἀπεστάλη ἐγκαιρῶς ὅπως προφθάσῃ καὶ ζητήσῃ ὁ Σάρπ παρὰ τῆς λαίδης νὰ λάβῃ ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς τὴν Αἰκατερίναν του. Ἡ ἰδέα αὐτῆ προσηλώθη εἰς τὸν ἐγκέφαλόν του, εὐθὺς ὡς ἤρχισε νὰ φοβῆται μὴ ἀποθάνῃ. Ἡ κυρία ἦτο πλοῦσια, ἦτο ἀγαθή, θὰ ἐφρόντιζε βέβαια κάπως περὶ τῆς δυστυχοῦς ὀρφανῆς.

Τέλος ἀπέστειλε τὸ βᾶκος ἐκεῖνο τοῦ χάρτου, ἡ δὲ θέλησίς του ἐξεπληρώθη, ἂν καὶ δὲν ἐξῆσεν ὅπως προφθάσῃ νὰ ἐκφράσῃ αὐτὴν. Ἡ λαίδη Σέβερελ κατέβαλε τὰς δαπάνας τῆς κηδείας καὶ συμπάρελαβε τὴν Αἰκατερίναν, θέλουσα νὰ συμβουλευθῇ τὸν σὶρ Χριστοφόρον περὶ τοῦ πρακτεῦ.

Καὶ αὐτὴ ἡ θαλαμηπόλος Σάρπ συνεκινήθη ἐκ τῆς σκηνῆς ἣς ἐγένετο μάρτυς, καὶ ὅτε εἶπεν αὐτῇ ἡ δέσποινα τῆς νὰ περιποιηθῇ τὴν Αἰκατερίναν, ἔχυσε δάκρυά τινα, ἂν καὶ δὲν ὑπέκειτο συνήθως εἰς τὴν ἀδυναμίαν ταύτην.

Διάφορα σχέδια περὶ τῆς Αἰκατερίνης διήλθον τὸ πνεῦμα τῆς κυρίας Σέβερελ ὅτε ὑπέστρεψεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· τέλος ἐν τούτων ὑπέσχευσε τῶν ἄλλων. Διατί ἄρα γε νὰ μὴ παραλάβωσι τὸ παιδίον εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ν' ἀναθρέψωσιν αὐτό; Πρὸ δώδεκα ἡδὲ ἑτῶν εἶχον συζευχθῆ, καὶ ὅμως οὐδεμία παιδικὴ φωνὴ εἶχε φαιδρύνῃ τὸν πύργον τῶν Σέβερελ.

Πλὴν δὲ τούτου θὰ ἦτο θεάρεστον ἔργον νὰ μεταβάλωσιν εἰς διαμαρτυρομένην τὴν μικρὰν ἐκείνην ὀπαδὸν τοῦ Πάπα καὶ νὰ ἐγκεντρίωσιν ὅσον πλείω ἀγγλικὸν χυμὸν ἐπὶ τοῦ ἰταλικοῦ ἐκεῖνου κλάδου.

Ὁ σὶρ Χριστοφόρος ἐπεδοκίμασε πληρέστατα τὸ σχέδιον τούτου. Ἠγάπα τὰ παιδιά καὶ ἠσθάνθη ἀμέσως συμπάθειαν πρὸς τὴν *μαϊμουδίτσαν* μετὰ τὰ μαῦρα μάτια, ὡς ἀπεκάλει τὴν Αἰκατερίναν καὶ βραδύτερον ὅτε ἐγένετο νεανίς. Ἄλλ' οὔτε αὐτὸς οὔτε ἡ λαίδη Σέβερελ διενόηθησαν ποτὲ νὰ υἱοθετήσωσιν καὶ ν' ἀνυψώσωσιν αὐτὴν μέχρι τῆς κοινωνικῆς τῶν τάξεως. Μέχρι μυελοῦ τῶν ὀστέων ὄντες Ἀγγλοὶ καὶ ἀριστοκράται δὲν ἠδύνατο νὰ πράξωσι τοιαύτην ῥομαντικὴν πράξιν. Ὅχι, τὸ παιδίον ἐμελλε ν' ἀνατραφῇ ἐν τῷ πύργῳ ὡς προστατευομένη, ὅπως φανῆ ὀφελίμος μετὰ ταῦτα, ἐπιβλέπουσα τὰ λευχεύματα, κρατούσα τοὺς λογαριασμοὺς καὶ βραδύτερον ἀναγινώσκου-



σα ὑψιφώνως ὅτε οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς Αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος θὰ εἶχον ἐξασθενήσῃ.

Κατ' ἀκολουθίαν, ἡ Σάρπ ἐδέησε νὰ παράσχη καινουργῆ ἐνδύματα εἰς τὴν μικράν, ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν λινὴν σκούφιαν, τὸν κλαδωτὸν ἐπενδύτην καὶ τὰ δερμάτινα ὑποδήματα δι' ἐνδυμασίας προσφορωτέρας, τὸ παράδοξον δὲ εἶνε ὅτι ἡ μικρὰ Αἰκατερίνα, ἣτις τοσαῦτα εἶχεν ὑποστῆ κατὰ τὴν νηπιακὴν αὐτῆς ἡλικίαν, τότε πρῶτον ἐνόησεν τί ἐστὶ ἀληθὴς λύπη. Ἡ ἀμάθεια, λέγει ὁ Αἶας, εἶνε ἀνώδυνον κακὸν ταῦτό δύναιται τις νὰ εἴπῃ καὶ περὶ τῆς βυπαρίας ὅταν ἴδῃ τὴν φαιδρότητα τῶν ἐν αὐτῇ βιούντων. Οὐχ ἦττον ἡ καθαρὴ εἶνε ἐνίοτε ἀλγεινὸν προσὸν ὡς δύναται νὰ μαρτυρήσῃ πᾶς, οὐ τὸ πρόσωπον ἐπλήθη ἀνηλεῶς ὑπὸ δακτυλισφόρου χειρός. Ἄν ἀναγνώστα δὲν ἠσθάνθη τὴν βάσανον ταύτην, ματαίως ἐλπίζεις νὰ ἐνοήσῃς κατὰ προσέγγισιν κἂν τί ὑπέστη ἡ Αἰκατερίνα ὑπὸ τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ σάπωνος τῆς κυρίας Σάρπ. Εὐτυχῶς τὸ καθαρτήριο τοῦτο συνεδέθη ἐν τῷ μικρῷ τῆς ἐγκεφάλῳ πρὸς τέρψεις ὅλως νέας αὐτῇ, πρὸς τὸν κλισμὸν τῆς αἰθούσης τῆς λαίδης Σέβερελ, ὅπου εὕρισκοντο πολλὰ παιγνίδια πρὸς τὸ γόνυ τοῦ σὺρ Χριστοφόρου ὑπερίπτου, καὶ πρὸς δασύμαλλον τινα κίνα καρτερικώτατον, ἀγογγύστως ὑπομένοντα πᾶσαν βάσανον χωρὶς νὰ μετακινήθῃ ἐκ τῆς θέσεώς του.

(Ἔπεται συνέχεια).

## ΚΡΗΤΗ ΚΑΙ ΚΡΗΤΕΣ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον].

Τὸ ἀστείον ἐπεισόδιον προὐκάλεσεν ἐν ἐμοὶ ἰκανὴν ἰλαρότητα. Εἶχον ἀνάγκην ταύτης ὅπως μετριάσω ἄριστον τινὰ ἀνησυχίαν ἐνσκήψασαν τὴν ὄραν καθ' ἣν, μόνος μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου Ἰωάννου, ἀποχαιρετήσας τὸ ἡλιακὸν φῶς εἰσεχώρησα εἰς τὸν ἀριστερόθεν τῆς εἰσόδου σκοτεινότερον δρόμον. Δύο λεπτά μετὰ τοῦτο ἠγνόουν ἐντελῶς ποῦ εὕρισκομαι, καὶ ἠδυνάτου ἀπολύτως νὰ ἀνεύρω τὴν ἐξοδον. Τὸ ψηλαφητὸν σκότος μόλις ἠδύνει, εἰς μικροτάτην ἀπόστασιν, νὰ διαλύσῃ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐμοῦ καὶ τοῦ ὁδηγοῦ μου. Ἐβαδίζομεν πάντοτε πρὸς διεύθυνσιν δυτικὴν ὡς ὑπέθετον. Δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν αἱ παρειαὶ τοῦ σπηλαίου ἦσαν καθέτως λελατομημέναι καὶ λεῖαι. Ἀπὸ διαστήματος εἰς διάστημα ἔβλεπον σεσωρευμένην καὶ κανονικῶς κεκομμένην εἰς μικρὰ τεμάχια ὕλην δυναμένην ἀμέσως νὰ χρησιμοποιηθῇ εἰς οἰκοδομὴν οἰκιῶν. Ἀμυδρῶς διεφαίνοντο, κατὰ τὸ

μέσον τοῦ στενοῦ δρόμου, ἔχνη τροχοῦ, πιθανῶς χειραμάξης ἢ ἄλλου φορείου, ἐφ' οὗ πιθανώτατα ἔθετον τοὺς λαξυομένους λίθους ὅπως τοὺς μεταφέρουσιν εἰς τὴν πεδιάδα. Κατὰ στιγμὰς ἠσφυκτίων, τὸ πλεῖστον ὅμως ἀνέπνεον ἐλευθέρως διότι καὶ ὑψηλαὶ εἶναι αἱ ἀπέρανται στοαὶ ὑφ' αἷς πλανᾶται ὁ διατρέχων τὸν λαβυρίνθον καὶ ἡ ἀτμοσφαῖρα σχετικῶς καθαρὰ. Σταγῶν ὕδατος ἐκυλίετο ἐνίοτε ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς στοᾶς. Νυκτερὴς τις ἐπετερυγίζε θαμβουμένη ἀπὸ τὸ φῶς τῆς λαμπάδος καὶ μετὰ βραχείαν ἐναέριον περιπλάνησιν προσεκολλᾶτο εἰς τὸν βράχου τὴν πλευράν. Ἐφθάσαμεν εἰς χαμηλὸν χάσμα ὅπερ ἔπρεπε νὰ διέλθωμεν πρηνεῖς. Ἠκολούθησα τὸν ὁδηγόν, ἠσφάλισα, ὡς ἠδυνάμην κάλλιον, τὴν ἀνημμένην λαμπάδα, καὶ ἰδρῶτι περιρρεόμενος ἐσύρθη ἐπὶ τῶν γονάτων ἐφ' ἰκανὸν διάστημα. Ὅτε ἐφθάσαμεν εἰς τὴν ἐξοδον τοῦ ἐντὸς τοῦ σπηλαίου στενοτάτου καὶ χαμηλοτάτου ἐκείνου δρομίσκου ἀνέπνευσα ἐλευθερώτερον. Εἶχομεν ἤδη πλέον τῶν τριῶν τετάρτων τῆς ὄρας ἐντὸς τοῦ σπηλαίου, πάντοτε βαδίζοντες πρὸς τὰ βάθη. Διακλαδώσεις τοῦ κυρίου δρόμου ποικίλαι διηνοίγοντο ἔνθεν κακειθεν, ἀλλ' ὁ ὁδηγός μου δὲν ἐτόλμησε νὰ εἰσέλθῃ, καὶ ἐν σιωπῇ, ὅτε μὲν ὑψοῦντες τὰς λαμπάδας ἡμῶν, ὅτε δὲ χαμηλοῦντες αὐτάς, ἐπειρώμεθα ἢ μᾶλλον ὁ ὁδηγός μου ἐπειράτο νὰ διαγνώσῃ τὴν ὁδόν. Τὸν ἔβλεπον προπορευόμενον καὶ ἔλεγον κατ' ἐμαυτὸν τί θὰ ἀπεγινόμενον μόνος εἰς τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα βάθη ἐὰν συνέπιπτε νὰ πάθῃ ὑπὸ ἀποπληξίας ὁ μόνος ἐκεῖνος σωτήριος καὶ ἔμψυχος φανός, ὁ καθοδηγῶν τὸν δρόμον μου ἐν μέσῳ τῶν ἐλιγμῶν τοῦ σκότους καὶ τῶν ἀτελευτήτων διαδρόμων τοῦ Λαβυρίνθου. Μοὶ ἐπῆλθε καὶ ἡ ἰδέα τοῦ σεισμοῦ. Δὲν εἰζεύρω διατὶ ἤρχισα ν' ἀνησυχῶ ὀλίγον, δὲν διστάζω δὲ νὰ ὁμολογήσω ὅτι, ὅτε ἔβλεπον τὸν ὁδηγόν μου ἰστάμενον αἰφνιδίως, ἐπισκοποῦντα προσεκτικώτερον τὰ μέρη, καὶ στρεφόμενον ἐπὶ τῶν πτερνῶν του ὅπως ἀσφαλέστερον ἐρευνήσῃ, καταλαμβάνομένη ὑπὸ μείζονος ἀνησυχίας. Ἐπλανώμην ἤδη, χωρῶν πρὸς τὸ βάθος, πλέον τῆς ὄρας. Οὐδὲν νεώτερον ἢ μᾶλλον περιεργον εἶχον παρατηρήσει. Τὸ αὐτὸ χρῶμα τοῦ λίθου πανταχοῦ, ἢ αὐτὴ τομῆ, οἱ αὐτοὶ κατ' ἀποστάσεις σωροὶ πετρῶν κανονικῶς πελεκηθειῶν καὶ ἐτοίμων εἰς ἐξαγωγήν καὶ χρησιμοποίησιν. Εἶπον εἰς τὸν ὁδηγόν ἐὰν ἔχῃ νὰ μοὶ δείξῃ τι μείζονος περιεργίας ἄξιον, καὶ ἐὰν ἐπίσταται καλῶς τὰς ὁδοὺς καὶ τοὺς ἐλιγμούς τοῦ λαβυρίνθου, καθόσον ἐνόμισα ὅτι διέκρινον ἀστάθειαν τινὰ εἰς τὸ βῆμά του, καὶ ἀνησυχίαν εἰς τὰς κινήσεις καὶ τοὺς ὀφθαλμούς του. Ἐγνώριζον ὅτι εἰς τὰ ἀπώτατα τοῦ λαβυρίνθου βάθη ὑπάρχουσιν αἰθουσαι κυκλικαί, ὡς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς σκοτει-

νῆς ἐκείνης ἐκδρομῆς δυνάμεναι νὰ θεωρηθῶσι. Ἐπεθύμουν νὰ τὰς ἐπισκεφθῶ, ἀλλ' ὁμολογῶ ὅτι ἠσθανόμην ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἐλαττούμενα τὰ κεφάλαια τῆς ἐμπιστοσύνης μου πρὸς τὸν ὁδηγόν καὶ τὰς γνώσεις του. Εἶπον εἰς αὐτόν, διστάζοντα πάντοτε, νὰ στρέψῃ, ἀντὶ δὲ νὰ προχωρήσωμεν νὰ ὑποστρέψωμεν ἐπὶ τὰ ἴδια ἡμῶν βήματα ἀναζητοῦντες τὴν ἐξοδον. Ὁ ὁδηγός μου ὑπήκουσε καὶ μετὰ ζήλου θερμότερου ἠρξάμεθα ἐπιστρέφοντες. Δὲν ἐνθυμοῦμαι ἀκριβῶς πόσην ὥραν ἠκολουθοῦμεν τὸν πρὸς τὴν ἐξοδον δρόμον ἡμῶν. Αἱ ἀμφιβολιαὶ τοῦ ὁδηγοῦ μου ἐπετεινοντο πάντοτε, ἀπαξ δὲ καίτοι χωρήσαντες ἐφ' ἰκανὸν πρὸς τὸ βάθος διαδρόμου τινὸς ἐστράφημεν ἐν τάχει ὀπίσω καθότι ὁ ὁδηγός μοι εἶπεν ὅτι δὲν ἦτο ἡ ὁδὸς αὕτη ἣν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσωμεν. Ἠμῖν καθήδρως, καὶ πως ἀνήσυχος, διότι σαφῶς πλέον ἔβλεπον ὅτι ὁ ὁδηγός δὲν εἶχε πεποιθήσιν εἰς ἑαυτόν. Προχωροῦντες, ὅτε μὲν στρεφόμενοι, ἄλλοτε ὑποχωροῦντες, καὶ πάντοτε ἀνησυχῶς ἐρευνῶντες σημεῖα τινὰ τῆς ὁδοῦ οἶον μικρὰς τινὰς λιθίνους πυραμίδας, καὶ ἄλλας γραμμάς ἐπὶ τοῦ τοίχου χαραχθείσας προσφάτως, ἐφθάσαμεν εἰς διαχάζομενον τινὰ δρόμον ὅπου πλέον ὁ ὁδηγός μου μοὶ εἶπε σαφῶς ὅτι διστάζει. Εἶχον ἤδη περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν πλανηθῆ ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου. Ἀποκρύψας τὴν δικαίαν συγκίνησιν ἣν μοὶ ἐπροξένησαν οἱ λόγοι τοῦ ὁδηγοῦ, εἶπον αὐτῷ νὰ μὴ ταράσσηται, νὰ τηρήσῃ ὄλην τὴν ψυχραιμίαν του καὶ νὰ προσπαθήσῃ ν' ἀναμνησθῇ τοῦ δρόμου ὃν εἶχομεν διατρέξει εἰσερχόμενοι. Μοὶ εἶπε τότε ὁ ὁδηγός ὅτι ἀπὸ ἰκανοῦ ἤδη χρόνου δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸν λαβυρίνθον, καὶ ὅτι βεβαίως κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἐπῆλθον πτώσεις λίθων καὶ ἄλλαι ἀλλαγαὶ καταστήσασαι δυσδιάκριτα τὰ σημεῖα καὶ τὴν κυρίαν τοῦ λαβυρίνθου ὁδόν. Ἄγνοῶ διατὶ κατελήφθη ὑπὸ ἀγνώστου τινὸς καὶ μυστηριώδους ἐνδοιασμοῦ. Εἶχον ποθήσει τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, μολοντί δὲ οὐδεὶς σοβαρὸς κίνδυνος ἀπωλείας ὑπῆρχε, καθόσον παρὰ τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου μὲ ἀνεμένον φίλοι συνοδοιπόροι, οὐχ ἦττον ἠσθανόμην ἐπιτεινόμενον αἴσθημά τι ἀνησυχίας. Περιήλθομεν ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ τὰς πέριξ στοᾶς, προσέχοντες νὰ μὴ προχωρήσωμεν, καὶ μετὰ τινὰ σκέψιν εὐθαρσύτερον πως μὲ ἐκάλεσεν ὁ ὁδηγός νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Τὸ ἔπραξα, ἐνδοιάζων πάντοτε. Ἐπανεύρομεν τέλος μετὰ ἰκανὰς περιπλανήσεις τὸν στενότατον δρομίσκον, ὃν κατὰ τὴν εἴσοδον εἶχομεν διέλθει πρηνεῖς καὶ ὅτε, πρηνεῖς πάλιν, τὸν διέβημεν, ὁ ὁδηγός μου ἐφάνη χαίρων καὶ εἶπέ μοι ὅτι μετὰ μικρὸν ἀσφαλῶς πλέον θὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἐξοδον τοῦ λαβυρίνθου. Καὶ οὕτω ἐγένετο. Βαδίζοντες, ἠσυχώτεροι ἤδη, ἐβλέπομεν δεξιόθεν καὶ ἀριστε-

ρόθεν κειχωρισμένα ἐντὸς τοῦ βράχου λαξευτὰ διαμερίσματα, ὅπου, κατὰ τὰς ἐπαναστάσεις, καταφεύγουσιν οἱ χριστιανοὶ μετὰ τῶν σκευῶν καὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων των. Νομίζω ὅτι εἶναι δεινотάτη τιμωρία νὰ εἰσάγῃ τις τινὰ ἐντὸς τοῦ Λαβυρίνθου καὶ νὰ τὸν ἐγκαταλείπῃ εἴτα μόνον καὶ ἄνευ φωτός. Ἀδύνατον ἀπολύτως νὰ ἐξέλθῃ. Καὶ οἱ ἐμπειρότατοι τῶν ὁδηγῶν βεβαίως τοῦτο ἀνευδοιάστως.

Ὅτε εἶδον πόρρωθεν, διὰ τοῦ χάσματος τῆς ἐξόδου, ἐξικνούμενον μόλις ἄχρις ἐμοῦ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἠσθάνθη ζωηροτάτην χαράν. Ἐξερχόμενός τις ἀπὸ τοιοῦτου σκότους, κατανοεῖ τί σημαίνει τὸ φῶς, ἡ λεῖα καὶ κυανὴ θάλασσα, ἡ πεδιάς, καὶ οἱ χλοάζοντες λόφοι, ἡ ἀκτινοβόλος καὶ μειδιῶσα φύσις. Ἐπανεύρομεν τοὺς ἀγαπητοὺς συνοδοιπόρους, ἐθεώρησα τὸ ὕστατον τὸ χάσμα τοῦ λαβυρίνθου, ἀνεμνήσθη τῆς Ἀριάδνης καὶ τοῦ Θεσείως, ἔκτειρα τὴν τύχην ἐκείνης ἐγκαταλειφθείσης εἰς τοὺς βράχους τῆς Νάξου, προσεῖδον εἰς τὰ ὕψη μήπως ἴδω που μὲ τὰς τεχνητὰς αὐτοῦ πτέρυγας ἰπτάμενον τὸν Δαίδαλον καὶ τὸν Ἰκαρον, καὶ ἔπαθον ἰκάρειον τὴν πτώσιν ὅτε, ἀπὸ τῶν σφαιρῶν ἐκείνων τῆς ἀρχαιοτάτης παραδόσεως, μετέπεσα εἰς τὴν σημερινὴν πραγματικότητα. Ἰππεύσαμεν, καὶ προπορευομένου τοῦ Μινωταύρου αἰθίοπος, ἐφθάσαμεν μετὰ μικρὸν εἰς τὸ χωρίον Ἁγίου Δέκα.

Μοὶ ὑπελείπετο νὰ ρίψω ταχὺ βλέμμα ἐπὶ τοῦ χωρίου τῶν Ἁγίων Δέκα. Ἡ γειννίασις αὐτοῦ πρὸς τὰ εἰρήπια τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος καὶ τὸν ὑπερκείμενον Λαβυρίνθον ἀποτελεῖ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν δόξαν τοῦ χωριδίου, ὅπερ ἀναποδράστως πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τις, καθόσον εἶναι ὁ σταθμὸς ὅπου θὰ ἀφικνεύσῃ καὶ ὀπίθεν, λαμβάνων τὸν ἀναπόφευκτον ὁδηγόν, θὰ ἐκκινήσῃ διὰ τὰς πέριξ ἐκδρομὰς. Ἀξιοθέατον εἶρηπτον τῆς πρώτης τοῦ χριστιανισμοῦ ἐποχῆς εἶναι ὁ παρακείμενος τῷ χωρίῳ καὶ ταῖς ἀνασκαφαῖς, ἐπὶ τῆς εἰς τὸν λαβυρίνθον ἀγούσης ὁδοῦ, ναός, ἢ μᾶλλον λείψανον ναοῦ, ὅστις ἐν τῷ τόπῳ καλεῖται «Μητρόπολις». Ἡ ἐκκλησία εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων, ἀπὸ τοῦ μεγαλοπρεποῦς δὲ καὶ στερεωτάτου οἰκοδομήματος σώζεται σήμερον μόνον τὸ ὄπισθεν τῆς ἐκκλησίας τμήμα, ἐνθα εἶναι τὸ ἱερόν. Ὁ χριστιανικὸς οὗτος ναός ἐκτίθη ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Τίτου, πρώτου μαθητοῦ τοῦ ἀποστόλου Παύλου, καὶ πρώτου ἐπισκόπου τῆς Κρήτης. Εἶναι ἔρημος, ἀπαξ μόνον, κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου, συναγεῖρων τοὺς περιοίκους εἰς εὐσεβῆ τελετὴν καὶ πανηγυρίαν. Ἐπὶ τῶν τοίχων, ὅσοι δὲν κατέρρευσαν ἐτι, περισώζονται, ἐξίτηλοι ὅμως ἐκ τοῦ χρόνου, ὠχραὶ τοιχογραφίαι. Μικρὸν εἰκόνημα ἐπὶ τοῦ κοιλώματος τοῦ ἱεροῦ ἀποτεθεῖν, καὶ τεμάχιον κεράμου ἐφ' ἧς περιοδικῶς κἀουσι λιθανωτὸν



ιστανται εκεί αντιπρόσωποι του πάλαι πλούτου του ναού και των μεγαλοπρεπεστάτων των πρώτων αιώνων τελετών, ότε πυκνόν ήθροίζετο έντός της έκκλησίας τό πλήθος, και διάκοσμος πλούσιος εκάλλυνε τούς καταρρευσαντας θόλους, και τούς ήρειπωμένους τοίχους μιας των περικαλλεστάτων της Κρήτης έκκλησιών. Ρίζαι μικραί φοίνικος φύονται παρά τήν είσοδον του ναού. Άσθeneίς είναι έτι οί κορμοί· οί κλάδοι των τρυφεροί· άλλ' άκμαίον τό φύλλωμα. Είναι ίσως παραφυάδες ή λείψανον εύρώστου φοίνικος βλαστήσαντος ποτέ εκεί και υπό τήν σκιάν αυτού, διαρκώς άνανευομένου, δεχθέντος τούς πρώτους χριστιανούς. Εύοίωτος φαίνεται εκεί των φοινίκων τούτων ή παρουσία. Έμφανίζονται ως σύμβολον αναστάσεως έν μέσφ έρειπίων διαφόρου φύσεως, λατρείας και έποχής, άτινα του θανάτου ο δεσμός φαίνεται μόνος ενώνων.

Πρίν ή καταλείπω τό χωρίον έπισκέφθη τήν έκκλησίαν επ' όνόματι των Άγίων Δέκα τιμωμένην. Και ο ναός ούτος φέρει τά ίχνη των περιδικών κατά των χριστιανικών ναών επίθεσιων των Τούρκων. Έντός αυτού φυλάσσεται μάρμαρον, ικανός περιέχον κοιλότητας, ως ο λαός υπολαμβάνει ότι είναι τά ίχνη των γονάτων των δέκα μαρτύρων των χάριν της πίσσεως άποκεφαλισθέντων. Είς διαφόρους οίκους του χωρίου σώζονται άποθεθειμένα τεμάχια αρχαίων άγαλμάτων προσιτών εις τήν θέαν. Η περίξ γη είναι κατεσπαρμένη υπό ποικίλων συντριμμάτων αρχαίας τέχνης. Έντός των άγρών, των κήπων, εις τά προπύλαια των οικιών, όπου δήποτε και αν σκάψη τις, άνευρίσκει τοιαύτα μαρτύρια της λαμπρότητος και ευκλείας της αρχαίας Γόρτυνος. Ααλούσιν έν τφ τόπω περι ώραιου άγάλματος Μινωταύρου συληθέντος υπό των Άγγλων, και περι ώραιοτάτου συμπλέγματος παριστώντος τήν υπό του Διός άπαγωγήν της Ευρώπης, άπαχθέντος και τούτου μακράν.

Μικρόν μετά μεσημβρίαν άπεχαιρετήσαμεν της αρχαίας Γόρτυνος τά έρειπια, του Λαβυρίνθου τάς θέσεις, του Άγίου Τίτου τήν έκκλησίαν, τον ιστορικόν εκείνον και εύρυν χώρον ένθα έθεμελιώθη, ήκμασε, και άπωλέσθη μία των πλουσιωτάτων και ευκλεεστάτων αρχαίων πόλεων της Κρήτης και της Ελλάδος. Από του ύψους της όδοϋ, ήν έτράπημεν χωροϋντες προς τό Ηράκλειον, είδομεν υπό τούς πόδας ήμών εκτεινομένη τήν μακαρίαν πεδιάδα της Μεσσαράς. Όπου δήποτε και αν έστρεφέ τις, θέαμα άπαρκαμίλλου φυσικού κάλλους άνεπτύσσετο πλουσίως πρό της γοητευθείσης όράσεως. Η πεδιάς της Μεσσαράς λόγω εκτάσεως και γονιμότητος θα κατείχε θέσιν άξιοσημείωτον έν πάση πλουσιωτάτη χώρα, κατά μείζονα δέ λόγον έν τή όρεινή Κρήτη. Βαθύ συναίσθημα λύπης με κατέσχε τήν

ώραν καθ' ήν προσείδον τό ύστατον τήν θάλασσαν της Λιβύης. Είς τάς άπωτάτας έσχατίας αυτής, επί της Άφρικανικής άκτής της Κυρρήνης, σώζονται έτι έρειπια πλουσίας Έλληνικής άποικίας άτινα φιλοστόργως πως, διά του άτελευτήτου πόντου, άνεζήτηι τήν ώραν εκείνην ο όφθαλμός του θεωρούντος τά λείψανα της Γορτύνης. Πανταχού έν τή φύσει ένεφανίζοντο κλέους παρελθόντος, και ισχύος εκλειπούσης έρειπια! Γόνιμον όμως πνεύμα έφαινετο ζωοποιούν τήν σιωπηλήν εκείνην έκτασιν, και υπεράνω των λίθων της Γορτύνης φερόμενον ήρέσκετο οίονει κηρύσσον, ότι από των κόλπων της άποτεφρωθείσης εκείνης ζωής δύναται να προκύψη νέος έθνικός βίος, άφου πλούσια τά σπέρματα άκμαίας ζωής εύρηται κατεσπαρμένα και άφανώς καλλιεργούμενα εις τήν μεστήν δόξης και άναμνήσεων πεδιάδα, και τήν νήσον καθόλου.

(\*Έπειτα συνέχεια).

ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΠΑΓΑΝΕΛΗΣ

### ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΟΜΩΝ

Άρτίως έδημοσιεύθη εκ του έθνικού τυπογραφείου μέγα τεύχος, εκ σελίδων 650 περίπου, περιέχον άπαντας τούς νόμους τούς ψηφισθέντας κατά τήν παρελθούσαν σύνοδον της Βουλής και επικυρωθέντας υπό του βασιλέως. Ο αριθμός των νόμων τούτων άνέρχεται εις 170, άλλ' εξ αυτών πρέπει ν' αφαιρέσωμεν 17 άναφερομένους εις χορηγίας άναπληρωτικών και εκτάκτων πιστώσεων και εις τον προϋπολογισμόν των εισόδων και εξόδων, ήτοι εις άντικείμενα μη άποτελοϋντα άκριβώς ειπείν τήν έννοιαν νόμου.

Άλλ' όπως δήποτε οί ψηφισθέντες και δημοσιευθέντες 170 νέοι νόμοι άποτελοϋσι ποσόν ούκ εύκαταφρόνητον, τσοσούτφ μάλλον καθ' όσον προστίθενται εις τό άρκούντως ήδη υπερωγον ποσόν των ύπαρχόντων. Κατά τήν παρ' ήμιν σιωπηρώς επικρατήσασαν άρχήν της δι' άλφαβητικών γραμμάτων άριθμήσεως των νόμων, ο τελευταίος τούτων ψηφισθείς φέρεται υπό στοιχείον ΑΦΞΔ', όπερ ίσοδυναμεί προς άριθμόν 1564. Ο αριθμός δέ ούτος δέν εκφράζει, ως ήδύνατό τις να υποθέση, πάντας τούς από συστάσεως του έλληνικού βασιλείου δημοσιευθέντας νόμους, άλλά μόνον τούς επί της βασιλείας Γεωργίου του Α'. Επύ της βασιλείας Όθωνος οί νόμοι μέχρι μέν του 1845 δέν έφερον ως διακριτικόν στοιχείον τήν διά του άλφαβήτου άριθμησην, άλλά μόνον τήν χρονολογίαν της εκδόσεως αυτών, από δέ του έτους εκείνου ήρξάτο ή άριθμησης των νόμων, τεθέντος τό πρώτον του στοιχείου Α' επί του νόμου, δι' ου ή

πιστώσις διά τά έξοδα της πρώτης τριμηνίας του 1845 δι' άπαντα τά ύπουργεία ώρίζετο εις 3,045,480,96 δραχ. Έκτοτε μέχρι της εξώσεως του Όθωνος έδημοσιεύθησαν τοιοιτοτρόπως νόμοι 756, καθότι ο τελευταίος νόμος πρό της 10' Οκτωβρίου 1862 φέρει τό στοιχείον ΨΝΣ'.

Είς τούς 1564 άρα νόμους της βασιλείας Γεωργίου πρέπει να προσθέσωμεν ού μόνον τούς 756, τούς δημοσιευθέντας από του 1845 μέχρι του 1862, άλλά και τούς από της άρχής της βασιλείας Όθωνος μέχρι του 1845 καταχωρισθέντας έν τή «Έφημερίδι της Κυβερνήσεως». Των τοιούτων ή άριθμησις είναι βεβαίως λίαν δυσχερής, διότι ένεκα έλλείψεως κατά τήν έποχήν εκείνην συντάγματος και νομοθετικών βουλών εξέδιδοντο πολλά διατάγματα έχοντα και νυν έτι τήν δύναμιν και τό περιεχόμενον νόμων· άλλ' όπως δήποτε εάν υπολογίσωμεν τούτους εις τετρακοσίους νομίζομεν, ότι δέν άπομακρυνόμεθα κατά πολύ της αληθείας.

Κατά ταύτα προσθέτοντες τ' άνωτέρω ποσά άνευρίσκομεν, ότι από της συστάσεως του έλληνικού βασιλείου και της εκδόσεως της «Έφ. της Κυβερνήσεως», ήτοι από 16 Φεβρουαρίου 1833 μέχρι σήμερα, έδημοσιεύθησαν έν όλφ νόμοι έλληνικοί 2,720 περίπου. Άλλ' εκ τούτων πρέπει ν' αφαιρέσωμεν τούς προϋπολογισμούς, τάς έγκρίσεις των εκτάκτων και τακτικών πιστώσεων και άλλα τινά, φέροντα μέν τον τίτλον του νόμου, άλλά μη περιέχοντα ούδεμίαν νομικήν διάταξιν και καταργηθέντα εύθύς μετ' ολίγον, ως υποθέσωμεν δέ τούς τοιούτους εις 500.

Έχομεν άρα 2,200 περίπου νόμους καθ' όλην τήν έννοιαν αυτών. Πόσοι και τίνες εξ αυτών κατηγορήθησαν όριστικώς, ούδεις Έλλην δύναται να όρίση επακριβώς. Άλλά υπέρ τό πιθανόν λογίζοντες δύναμεθα ν' αναβιβάσωμεν εις 200 τούς εξαφανισθέντας τέλεον και άκυρωθέντας εξ όλοκληρου και ρητώς δι' άλλων μεταγενεστέρων νόμων.

Υπολείπονται λοιπόν 2,000 περίπου νόμοι, εξ ών οί μέν άμφιβόλου ύπάρξεως και ισχύος, οί δέ κολοβοι και ήκρωτηριασμένοι, έλάχιστοι δέ οί επιπλέοντες σωοι και άρτιοι έν τφ νομοθετικφ ώκεανφ. *Rari nantes in gurgito vasto.*

Άλλά παρά τήν πληθύν ταύτην των νόμων όφείλομεν να υπολογίσωμεν και τά διατάγματα, τά περιέχοντα τήν λεπτομερεστέρην των νόμων άνάπτυσιν ή καθαρώς νομικές διατάξεις κατ' έντολήν και έξουσιοδότησιν της Βουλής. Διότι άμφοτέρων τούτων ή γνώσις επιβάλλεται αναγκαιώς ού μόνον τοίς διοικητικοίς υπαλλήλοις, άλλά και πάσι τοίς περι τήν εφαρμογήν των νόμων ένασχολουμένοις. Εάν δέ κατ' έλάχιστον όρον υπολογίσωμεν, ότι δι' εκαστον νό-

μον εξέδθη και έν διάταγμα, ή διοίκησης και τά δικαστήρια έν Ελλάδα αναστρέφονται έντός του λαβυρίνθου 4,000 περίπου νόμων και διαταγμάτων!

Όπόσαι ζημιαί των πολιτών και έριδες δικαστικά και άγώνες δαπανηροί, όπόση δέ χρονοτριβή και πολυγραφία έπίρχεται έν τή διοικήσει του Κράτους εκ τοιαύτης πολυνομίας και της έντεϋθεν προερχομένης άμφιβολίας περι του εφαρμοστέου εκάστοτε νόμου και άρθρου, πολλάκις δέ και εκ της δυσχερείας περι τήν εύρεσιν αυτών, νομίζομεν μάταιον ν' αναπτύξωμεν ένταυθα.

Άλλά τά κακά ταύτα δέν έπιχωριάζουσι παρ' ήμιν μόνον. Πάντα σχεδόν τά νεώτερα Κράτη πάσχουσι κατά τό μάλλον ή ήττον εκ του μεγάλου δεινού της πολυνομίας, τούτο μέν ένεκα της άτελους των νομοσχεδίων καταρτίσεως και έσπευσμένης ψηφίσεως αυτών υπό των Βουλών, τούτο δέ ένεκα της άγνοίας υπό των νεωτέρων νομοθετών πολλών κοινωνικών σχέσεων και άναγκών του λαου και της έλλείψεως ακριβών στατιστικών πληροφοριών.

Τόν τρόπον όμως της μετριάσεως και διορθώσεως του κακού τούτου υπέδειξαν πολλάκις οί πρακτικοί νομοθέται της Αγγλίας *ανακαθαίροντες εκάστοτε και κωδικοποιούντες* εις ένα μόνον νόμον πλήρη και άρτιον τούς κατά διαφόρους έποχάς νομοθετηθέντας περι του αυτού άντικειμένου. Μόνος ο περι δημοσίας ύγεινής έν Αγγλία νόμος του 1848 περιέχει διεσκευασμένον άρμονικώς και κωδικοποιημένον εις ένα νόμον τό ύλικόν 50 άλλων προεκδοθέντων. Άλλά και ο περι δήμων νόμος και ο περι τύπου και ο περι εισπράξεως των δημοσίων φόρων και άλλοι πολλοί είναι έν Αγγλία τοσαύται ανακαθάρσεις και κωδικοποιήσεις άλλων προγενεστέρων, αίτινες ούσιωδώς ώφέλησαν και διηκούλυναν έν τή εκπληρώσει των καθηκόντων αυτών τούς τε διοικούντας και διοικουμένους.

Απόπειραν τοιαύτης και παρ' ήμιν νομοθετικής κωδικοποιήσεως άποτελεεί τό και άλλοτε υποβληθέν τή Βουλή, μέλλον δέ να υποβληθή και κατά τήν προσεχή σύνοδον νομοσχέδιον περι χαρτοσήμου, δι' ου καταργούνται ρητώς πάντες οί περι του αυτού άντικειμένου προϋάρχοντες νόμοι και διατάγματα. Κώδικα δ' άληθή άποτελεεί και ο τελευταίος περι στρατολογίας του κατά γην στρατου νόμος, συγκείμενος εξ 190 άρθρων, έν οίς συμπεριελήφθησαν και κατετάχθησαν έπιστημονικώς πάντες οί περι του αυτού άντικειμένου πρόγενέστεροι νόμοι, δέκα τον αριθμόν έν όλφ, οίτινες και ρητώς κατηγορήθησαν. Όσας δήποτε δέ καν έχη και ούτος έλλείψεις και χάσματα, ταύτα είναι βεβαίως δεκάκις, αν μη και πλείον, ολιγώτερα των έλ-



λείψων και χασμάτων τῶν δέκα ἐκείνων νόμων.  
Ἐάν τὸ αὐτὸ σύστημα τῆς κωδικοποιήσεως ἐφαρμοσθῆ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κυριωτέρων διοικητικῶν νόμων, ἡ ἑλληνικὴ διοίκησις καὶ οἱ διοικητικοὶ ὑπάλληλοι ὡς καὶ τὰ δικαστήρια θέλουσιν ἀπαλλαγῆ ἐνός τῶν μεγαλειτέρων βαρῶν, ἅτινα πιέζουσι καὶ ἄγχουσιν ἀμφοτέρω μέχρις ἀκινήσεως καὶ ἀποπνιγμοῦ. <sup>1</sup>

Γ. Ι. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

## ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΕΝΟΣ ΕΚΑΤΟΜΜΥΡΙΟΥΧΟΥ

Πάγκοινων εἶνε τὸ ἀνέκδοτον τοῦ Γάλλου τραπεζίτου (τοῦ Λαφίττ) τοῦ ὑφείλοντος τὴν κολοσιαιάν αὐτοῦ περιουσίαν εἰς τὴν βελόνην, ἣν κύψας ἀνήγειρεν ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ πλουσίου τραπεζίτου, ὅστις πρὸ μικροῦ εἶχεν ἀρνηθῆ νὰ παραλάβῃ αὐτὸν ἐν τοῖς γραφείοις του. Ὁ τραπεζίτης, ἰδὼν τὸ κίνημα τοῦ νέου ἐθαύμασε τὸν πρὸς τὴν οἰκονομίαν ἐρωτά του, ἐμίσησεν αὐτὸν ἀμέσως ὡς ὑπάλληλον, βραδύτερον δὲ βλέπων τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετάς, τὸν προσέλαθεν ὡς συνέτακτον, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ εἰς γάμον τὴν θυγατέρα του.

Γνωστὸν ὡσαύτως εἶνε ὅτι πολλοὶ τραπεζίτικοὶ οἴκοι ἰδρύθησαν ὑπὸ δραστηρίων ἀνδρῶν, οἵτινες ἤλθον εἰς τὴν πρωτεύουσαν ὑποδεδημένοι μὲ τὰ κλασικὰ κρούεζα καὶ μὲ δύο φράγκα ἐν ὄλῳ εἰς τὸ θυλάκιον.

Ἄλλ' οὐδὲν ἐκ τῶν ἀφορώντων αὐτοὺς ἀνεκδότων εἶναι ὠραιότερον ἐκείνου, ὅπερ διηγούνται περὶ τοῦ ἰδιοκτῆτος ἐνός τῶν σπουδαιοτέρων ἐργαστασίων τῆς Γλασκώθης.

Πρὸς ἀποφυγὴν προσωπικοτήτων δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν τὸν ἥρωα τῆς τερπνῆς ἱστορικῆς ἀπλῶς Δόναλδ.

Σκωτὸς τις εἶχεν ἐν Γλασκώθῃ, πρὸ τριακονταετίας, κατάστημα μικρότατον. Βαθμηδὸν συνήγαγε μικρὸν τι κεφάλαιον δι' οὗ ἴδρυσεν βαμβακοῦφαντουργεῖον. Πειπεισμένος ὅτι τὰ ὑφάσματα ἅτινα κατασκευάζεν ἦσαν ποιότητος ἀρίστης, ὁ ἐργαστασιάρχης συνέλαβε τὴν πρόθεσιν νὰ εὐρύνη τὸν κύκλον τῶν ἐργασιῶν του. Κατήρτισε λοιπὸν ὀγκῶδες δέμα δειγμάτων καὶ ἐξέπεμψε τὸν υἱὸν του εἰς περιόδειον μετ' αὐτοῦ. Ὁ νεαρὸς Καλυδώνιος, εἰκοσαετής μόλις τὴν ἡλικίαν καὶ κράσως κάπως ἀσθενικῆς, δὲν ἐνέπνεε μέγαν σεβασμόν, ἀλλ' εἶχε τὸ πνεῦμα θετικὸν καὶ τὸ ἦθος ἀποφασιστικόν, μ' ὅλον δὲ τὸ καχεκτικὸν ἐξωτερικόν του ἦτο σωματικῶς εὐσθενέστατος.

Ἀπέρχεται λοιπὸν πρὸς τὸν σιδηροδρομικόν

σταθμόν, ἐλαφρῶ τῷ ποδί, ὅπως μεταβῆ κατ' εὐθείαν εἰς Λονδίον. Ἄμα φθὰς ἐκεῖ φροντίζει νὰ προμηθευθῆ τὰς διευθύνσεις τῶν κυριωτέρων καταστημάτων ὑφασμάτων καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν μεταβαίνει μετὰ τοῦ δέματός του εἰς τὸν πρῶτον ὑφασματοπώλην τοῦ Ἄστεως.

Τὸ κατάστημα ἐβριθε πελατῶν. Κάθηται καὶ ἀναμένει ὅπως τις τῶν ὑπαλλήλων εὐκαιρίσῃ, ἵνα ἀποταθῆ πρὸς αὐτόν. Ἡ εὐκαιρία αὕτη παρουσιάζεται μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ὥρας.

Ὁ Δόναλδ προχωρεῖ, ἀποτίθησι τὸ δέμα του καὶ τὸν πῖλόν του ἐπὶ τοῦ πρατηρίου, καὶ διὰ τῆς γνησιωτέρας σκωτικῆς προφορᾶς ἐρωτᾷ ἐάν δύναται νὰ ἴδῃ τὸν καταστηματάρχη.

— Τί τὸν θέλεις; τὸν ἐρωτᾷ ἀποτόμως ὁ ὑπάλληλος.

— Θέλω νὰ τοῦ δεῖξω βαμβακουργῆ ὑφάσματα πρώτης ποιότητος, τὰ ὅποια ἔφερα ἀπὸ τὴν Γλασκώθην.

— Πήγαινε εἰς τὸ καλὸν μὲ τὰ ὑφάσματά σου. Δὲν μᾶς χρειάζονται.

— Ποῦ τὸ ἤξεύρετε; ἀπαντᾷ ὁ Δόναλδ ἀπτόητος. Ἐπειτα ποῖος εἴσθε σεις;

— Εἶμαι ὁ πρῶτος ὑπάλληλος τοῦ καταστήματος, ἀπαντᾷ βρενθυόμενος ὁ ὑπάλληλος καὶ ἀναμετρῶν διὰ τοῦ βλέμματός ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν τὸν νεαρὸν Σκωτὸν, — ἀσχολία εἰς ἣν ὀλίγον ἐδαπάνησεν χρόνον, διότι ὁ ἥρωας εἶνε βραχυσωμότατος.

— Ἄ! εἴσθε ὁ πρῶτος ὑπάλληλος; Λοιπὸν θέλετε νὰ ἴδῃτε τὰ ὑφάσματά μου;

— Δὲν ἔχω καιρὸν, φίλε μου. Πήγαινε εἰς τὸ καλὸν, σοῦ τὸ λέγω ἄλλην μίαν φοράν.

— Ἐχετε ἄδικον, ἀπαντᾷ ὁ Δόναλδ, χάνετε εὐκαιρίαν σπανίαν. Αὐτὸ σὰς λέγω μόνον.

— Πήγαινε εἰς τὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ, γρούζει ὁ ὑπάλληλος, δὲν μᾶς χρειάζονται τὰ ὑφάσματά σου.

— Δὲν τὰ εἶδατε καὶ δι' αὐτὸ ἠμιλεῖτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐάν τὰ ἴδῃτε, εἶμαι βέβαιος ὅτι θὰ ἀγοράσετε.

Καὶ λέγων ταῦτα ὁ Δόναλδ λύει ἡρέμα τὸ δέμα καὶ ἐκτείνει ἐπὶ τοῦ πρατηρίου τὰ δειγμάτια.

— Ἀδειαζέ μου τὴ γωνιά, ἐπαναλαμβάνει ὁ ὑπάλληλος, μᾶς ἐμποδίζεις ἀπὸ τὴν ἐργασίαν μας.

Ὁ Δόναλδ προσποιεῖται ὅτι δὲν ἀκούει. Ἐξακολουθεῖ νὰ ἐκδιπλῶνῃ τὰ δειγμάτια, ἐπιψαύων ταῦτα διὰ νὰ δεῖξῃ τὴν λειότητά των πρὸς τὸν ὑπάλληλον. — Αὐτὸ τί σοῦ λέγει; φαίνεται λέγων πρὸς αὐτόν.

— Λαμβάνετε τὴν καλωσύνην νὰ παρατηρήσητε;

— Θὰ μ' ἀφήσης ἡσυχον, σοῦ λέγω; Πρώ-

την φοράν εἰς τὴν ζωὴν μου εἶδα τέτοιο ταμποῦρι.

— Παρατηρήσατε ἀπλῶς; δὲν σὰς ζητῶ ἄλλο.

— Πήγαινε εἰς τὸν διάβολον, ἀχρεῖε! ἀναφωνεῖ ὁ ὑπάλληλος μὴ δυνάμενος νὰ συγκρατηθῆ καὶ διὰ τῆς χειρὸς διασκορπίζει τὰ δειγμάτια τοῦ Σκωτοῦ.

Ὁ Δόναλδ κύπτει, συλλέγει τὰ ἐπὶ τοῦ δαπέδου διασπαρέντα δειγμάτια καὶ τοποθετεῖ αὐτὰ ἐκ νέου μετ' ἐπιμελείας ἐπὶ τοῦ πρατηρίου.

— Ἀφοῦ ἠὲ χαριστήσατε τὴν ἀνυπομονησίαν σας, λαμβάνετε τώρα τὸν κόπον νὰ ρίψετε ἐν βλέμμα εἰς τὸ ὑφασμα αὐτό; Εἶδατε ποτὲ τόσον καλὸν πράγμα;

— Στὴν στιγμὴν νὰ ἐβγῃς ἔξω! ἀναφωνεῖ ὁ ὑπάλληλος, τοῦ ὁποῦ αἰ πυγμαὶ ἤδη ἐτίθεντο εἰς κίνησιν.

— Δὲν θὰ ἔβγω πρὶν παρατηρήσητε τὰ ὑφάσματά μου.

— Ἄ! εἴσαι ἀνυπόφορος!

Καὶ χωρὶς νὰ εἴπῃ τι πλεῖστον ὁ ὑπάλληλος δρᾷττεται τοῦ νέου ἀπὸ τοῦ τραχήλου καὶ ὠθεῖ αὐτὸν ἔξω τοῦ καταστήματος, ἀφοῦ τὸν ἐφιλοδώρησε δι' ἐνός καλοῦ λακτίσματος εἰς τὸ ὀλιγώτερον εὐγενές, ἀλλὰ, θεῖα χάριτι! καὶ μᾶλλον σαρκῶδες μέρος τοῦ σώματος.

Ὁ Δόναλδ τρίβει ἐπὶ τινὰς στιγμὰς τὸ βλαβὲν μέρος καὶ ἐπανέρχεται ἐντὸς τοῦ καταστήματος.

— Τώρα, λέγει πρὸς τὸν ὑπάλληλον, ἀνευ οὐδεμιᾶς δυσαρρεσκείας, θὰ παρατηρήσητε τὰ δειγμάτια μου. Ἐπειτα ἀπὸ τόσα, μοῦ τὸ χρεωστεῖτε.

Ὁ ὑπάλληλος ἔξω ἑαυτοῦ, λαμβάνει τὸ δέμα τῶν ὑφασμάτων καὶ τὸν πῖλον τοῦ Δόναλδ καὶ μετ' ὀρμῆς ἐκσφενδονίζει ταῦτα εἰς τὴν ὁδόν.

Ὁ Δόναλδ διατηρεῖ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ψυχραιμίαν, ἔχων δὲ ἀκόμη δι' ἐλπίδος ὅτι θὰ δυνηθῆ νὰ μαλάξῃ τὸν σκληροτράχηλον ὑπάλληλον, ἐξέρχεται εἰς τὴν ὁδὸν ὅπως περιμαζεύσῃ τὰ τῆδε κακίαις διασκορπισθέντα δειγμάτια του. Καθαρίζει τὸν ρυπανθέντα πῖλόν του, συλλέγει τὰ ὑφάσματα καὶ εἰσέρχεται ἐκ νέου εἰς τὸ κατάστημα.

Τότε ὁ καταστηματάρχης, ὅστις ἀντελήφθη τῆς σκηνῆς ἐξ ἀρχῆς, προχωρεῖ πρὸς τὸν νεαρὸν Σκωτὸν, ζητῶν παρ' αὐτοῦ συγγνώμην καὶ τὸν συγχάριει θερμῶς διὰ τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονὴν του.

— Ἡ ἐργασία εἶνε ἐργασία, ἀπαντᾷ ὁ Δόναλδ. ἐάν ὁ ὑπάλληλός σας μὲ μετεχειρίζετο, ὅπως μὲ μετεχειρίσθη, εἰς τὸν κατ' ἰδίαν βίον, εἴξευρα πῶς θὰ τοῦ ἐφερόμην. ἀλλ' ὅταν πρόκειται περὶ ἐργασίας, ἀλλάζει τὸ πράγμα.

Ἀφοῦ δὲ εἴσθε ὁ καταστηματάρχης, δὲν θὰ ἴδῃτε σεις τοῦλάχιστον τὰ βαμβακουργῆ μου;

Ὁ καταστηματάρχης συνήνεσε, παρετήρησε τὸ ἐμπόρευμα, εὐρεν αὐτὸ ἀρίστης ποιότητος καὶ παρήγγειλεν ἱκανὴν ποσότητα ὑφασμάτων εἰς τὸν νεαρὸν Σκωτὸν.

Οὗτος εἶνε σήμερον πεντηκοντούτης, ἰδιοκτῆτης δὲ ἐνός τῶν μεγαλειτέρων τῆς Γλασκώθης ἐργαστασίων, οὗ τὰ ἐτήσια κέρδη ὑπολογίζονται καθ' ἑκατοστίας χιλιάδων.

Ὁ Σκωτὸς ἑκατομμυριούχος διηγεῖται εἰσέτι ὑπερηφάνως τὴν πρώτην ἐπίσκεψίν του εἰς τὰ ἐν Λονδίῳ καταστήματα τῶν νεωτερισμῶν.

(Max O' Rell)

—δ.—

## ΕΠΕΘΑΝ' Η ΑΓΑΠΗ ΜΟΥ

Ἐπέθαν' ἡ Ἀγάπη μου! — Γλυκόφωνα πουλιά, Ποῦ τὴν ἐτραγουδοῦσατε μὲ πρόσχαρη λαλιά Μὲς' ἔς τὴν ζωὴν, ἔς τὴν νύκτα τῆς καὶ ἔς τὴν καλὴν τῆς ὥρα, Ἐλᾶτε νὰ τὴν κλάψετε καὶ πεθαμένην τόρα.

Ἐπέθαν' ἡ Ἀγάπη μου! — Τῆς ὄνοιξις ἀνθοί, Ποῦ τὴν ἐστεφανώσατε πεντάμορφη ξανθή, Ἐλᾶτε τόρα ἔς τῆς αὐγῆς τὰ δάκρυα λουσμῆνοι Νὰ τὴν νεκροστολίσετε χλωμῇ καὶ πεθαμένῃ.

Ἐπέθαν' ἡ Ἀγάπη μου! — Ἀστέρια τούρανοῦ, Ἐσεῖς ποῦ φέρνατε τὸ φῶς ἔς τὰ μάτια τῆς, ἔς τὸν νοῦ, Γιὰ χαμηλώστε, ἴδετε τὴν μὲ σταυρωμένα χέρια Καὶ γύρω ἔς τ' ἄψυχο κορμὶ γενήτε νεκροκέρια.

Ἐπέθαν' ἡ Ἀγάπη μου! — Καὶ σὺ καρδιά φτωχῆ, Ὅπου τὴ μοσχανάθραφες ἄν κόρη μοναχῆ, Ἐάν ἦτον ἔτσι τὸ γραφτὸ γιὰ νὰ χαθῆ — τί κρίμα!.. Γενοῦ βαθὺ καὶ σπλαχνικὸ τῆς πεθαμένης μνημα.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ

## ΣΥΜΒΟΥΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΔΕΛΦΟΝ

Περὶ τοῦ θανάτου.

Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν ἐγκαταλείπων τὰ πάντα, θλίψεις καὶ χαράς, φιλίας καὶ συμπαθείας, ὅ,τι ἐπετέλεσας καὶ ὅ,τι πρόκειται νὰ ἐπιτελέσῃς, θὰ ἀπέλθῃς τοῦ κόσμου τούτου. Οἱ φιλόσοφοι ἀνέκαθεν προσεπάθησαν νὰ προπαρασκευάσωσι τὸν ἄνθρωπον διὰ τὴν ὑπερτάτην ταύτην δοκιμασίαν. Ἄλλοι θέλουσι νὰ ἐξοικειωθῶμεν πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ θάνατος εἶνε ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς, καὶ ὅτι ἅμα ὡς γεννώμεθα ἀρχίζομεν νὰ ἀποθνήσκωμεν. ἄλλ' ἡ ἀνθρωπίνην συνειδήσιν ἐξεγείρειται κατὰ τῆς θεωρίας ταύτης. Ὁ γεωργὸς ὅστις ἀπέρχεται εἰς τὸν ἀγρόν του, μεταβαίνει ἵνα ἐργασθῆ καὶ οὐχὶ ἵνα ἐπα-



νέλθη ἐξ αὐτοῦ· ἡ ἀναχώρησις του βεβαίως ἀγγέλλει τὸ πέρασ τῆς ἐργασίας του, ἀλλ' εἶνε παράλογον ὅτι ὁ σκοπὸς του ἦτο νὰ ἀπέλθη. Ἄλλοι παραινοῦσι ἡμᾶς νὰ στρέφωμεν ἀλλαγόσε τὸν νοῦν, ὡς ἐάν καὶ τοῦτο δὲν ἰσοδυναμῆι πρὸς τὸ σκέπτεσθαι ἀκόμη περὶ τοῦ πράγματος, περὶ οὗ θέλωμεν νὰ παύσωμεν μεριμνῶντες. Πάντα ταῦτα εἶνε μάταιαι ἀργολογίαι. Ὁ βίος ἔχει σκοπὸν ἴδιον· ὁ ἄνθρωπος ὑπάρχει διὰ νὰ ὑπάρχη, τουτέστι διὰ νὰ ζῆ συμφῶνως πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν· ἐάν δὲ ζῆ συμφῶνως πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν, διατελεῖ ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ πρὸς τὸν προορισμὸν του, ἔχει ἡσυχον τὴν συνείδησιν καὶ ἐπομένως ἀδύνατον νὰ θλίβῃ αὐτὸν ἡ ἰδέα ὅτι θὰ ἀποθάνῃ. Πράξον ὅ,τι ὀφείλεις νὰ πράξῃς, ἀφιερῶθητι ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὸ ἔργον σου, ἀφοσιούμενος δὲ καὶ τερπόμενος εἰς ἐκεῖνο ὅπερ ἀποτελεῖ τὸν λόγον τῆς ὑπάρξεως, θὰ λησμονήσῃς τὸν θάνατον. Ἐάν ἐπέλθῃ αἰφνιδίως, θὰ σὲ καταλάβῃ ἐν μέσῳ τοῦ ἔργου σου καὶ δὲν θὰ λάβῃς τὸν καιρὸν νὰ ἀντιληφθῆς αὐτόν. Τούναντίον ἐάν τὸ γῆρας, νόσος μακρά, βραδεία τῶν δυνάμεών σου κατὰπτωσις σοὶ ἐπιτρέπουν νὰ τὸν προΐδῃς, διατὶ νὰ τὸν φοβηθῆς; Ἐάν ὁ βίος σου ὑπῆρξε δυστυχῆς μᾶλλον ἢ εὐτυχῆς, διατὶ θὰ ἐπιθυμήσῃς νὰ παραταθῇ ἡ ζωὴ σου; Ἐάν ἀφ' ἐτέρου ὑπῆρξεν εὐτυχῆς μᾶλλον ἢ δυστυχῆς, ὀφείλεις νὰ φανῆς εὐγνώμων, ἀπερχόμενος εὐπειθῶς. Δὲν αἰσθάνεσαι ἄλλως ὅτι δὲν ἀποθνήσκεις ὀλοκλήρος; Τὸ κοινὸν ἔργον, ὅπερ ἐπὶ στιγμὴν ὑπῆρξε σόν, θὰ συνεισθῆ· ἡ πατρίς δι' ἧς ἐζῆσες, καὶ εἰς τὴν ὑπάρξιν τῆς ὁποίας συνετέλεσας, παραμένει καὶ μετὰ σέ, διασώζουσα ἐν τῇ κληρονομίᾳ, ἣν θὰ μεταβιβάσῃ εἰς τοὺς ἐπιγενομένους, τὰ ἔχνη τῆς διαβάσεως καὶ τῆς δραστηριότητός σου.

PAUL BOURDE.

### ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὰ ἐπιπλα καὶ σκευὴ τοῦ Ὀφφενβαχ, τοῦ διασῆμου μελοποιοῦ, ἐκποιοῦνται νῦν ἐν Παρισίους. Τινὰ τούτων ἔχοντα ἱστορικὴν ἀξίαν καὶ συνδεόμενα πρὸς τὴν τέχνην τοῦ μουσικοῦ ἠγγοράσθησαν εἰς ὑψηλὰς τιμὰς. Οὕτω τὸ βιβλίον δι' οὗ διετύβησε τὴν πρώτην καὶ τὴν ἑκατοστὴν παράστασιν τοῦ Ὀρφῆως ἐν Ἄδου ἠγγοράσθη ἀντὶ 560 φράγκων. Ἐτερα δύο ἐπάργυρα καὶ κεχρυσωμένα ἐπληρώθησαν πρὸς φράγκα 100 καὶ 110. Ἡ βάρβιτος ἦν μετεχειρίζετο κατὰ τὴν πρώτην ἀφίξιν αὐτοῦ εἰς Παρισίους ἐπωλήθη ἀντὶ 515 φράγκων, καίπερ βεβλαμμένη καιρίως.

Τὸ μουσεῖον τοῦ Χαλιφᾶξ ἐν Καναδά ἀπέκτησεν ἐσχάτως χαρακτὴν εἰκόνα παλαιάν, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται ὅτι πρὸ δύο αἰώνων τούλάχιστον ἐν Νεαπόλει ἦτο γνωστὴ ἡ χρῆσις τῆς λαϊμητόμου. Ἡ

εἰκὼν αὕτη συνοθεύεται ὑπὸ ὑπομνήματος ἐξηγουόντος τὸν μηχανισμόν τοῦ ποινικοῦ ὄργανου καὶ ἀπαριθμοῦντος τὰ διὰ τῆς λαϊμητόμου τιμωρούμενα ἐγκλήματα. Ὡστε ἀνακριτῶς ἀποδίδεται εἰς τὸν ἱατρὸν Γκιλλοτίνον ἡ ἐφεύρεσις καὶ ἀτόπως καλεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ Γκιλλοτίνια ἡ λαϊμητόμος. Οὐδὲν ἄλλο ἐπραξεν ἐκεῖνος ἢ μόνον εἰσήγαγεν εἰς χρῆσιν ἐν Γαλλίᾳ πρᾶγμα γνωστὸν ἤδη ἀπ' αἰώνων ἐν Σκωτίᾳ καὶ οὕτως χρῆσιν ἐποιοῦντο κατὰ τὸν μεσαίωνα οἱ Γερμανοί. Φαίνεται δὲ ὅτι ἐκ τῶν Ἰταλῶν οἱ Γερμανοὶ παρέλαβον τῆς λαϊμητόμου τὴν ἐφαρμογὴν, καθ' ὅσον ἀναγράφεται πού τὸ ὄνομα διαβοήτου ληστοῦ καρατομηθέντος ἐν Νεαπόλει κατὰ τὸ ἔτος 1268. Ἄλλ' οὐδ' εἰς αὐτὴν τὴν Ἰταλίαν ἀνήκει ἡ δόξα τῆς ἐφευρέσεως. Πολὺ πρὸ τῆς εἰς Εὐρώπην εἰσαγωγῆς ἡ λαϊμητόμος ἐλειτούργει ἤδη ἐν Περσίᾳ, ὅπου εἰσήχθη ἐξ ἄλλων ἀσιατικῶν κρατῶν. Ἐκ τούτων ἐξάγεται ὅτι πατρίς τοῦ ἀπαισίου τούτου ὄργανου τῆς συγχρόνου ποινικῆς δικαιοσύνης εἶνε ἡ κεντρικὴ Ἀσία.

Ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Αὐστρίας προσφέρει τῷ Πάπα ἐπὶ τῷ Ἰωδιλαίφ αὐτοῦ τῆσαν χρυσῆν κεκοσμημένην διὰ βαρυτίμων ἀδαμάντων, ρουδινίων, σμαράγδων καὶ σκπερίρων. Ἡ ἀξία ταύτης ἀνέρχεται εἰς οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν πεντακοσίων χιλιάδων φράγκων.

Τὸ ὀλιγώτερον 900,000 φράγκων!

Τοιαυτὴ εἶνε ἡ συμφωνία, ἣν ἐκλείσεν ἡ διάσθημος αἰοῖδος Πάττη μετὰ τοῦ ἐργολάβου, ὅστις ἐκάλεσεν αὐτὴν εἰς Νότιον Ἀμερικὴν κατὰ τὸν προσηχὴ φεβρουάριον. Θέλει δώσει 30 παραστάσεις ἐν διαφόροις μεγαλοπόλεσιν, ἀρχομένη ἀπὸ τῆς βραζιλιανῆς πρωτεύουσος Ρίου Ἰανείρου, δι' ἐκάστην δὲ παράστασιν λαμβάνει 30 χιλιάδας φράγκων καὶ ἔχει πρόσθετον δικαίωμα ποσοστῶν, ἂν αἱ εἰσπράξεις ὑπερβῶσι τὰς 60 χιλιάδας φράγκων καθ' ἑσπέραν.

Ὁ τηλεγράφος... τῶν χειροκτίων!

Οὕτω δύναται νὰ κληθῇ μέσον μουσικῆς συνειρησεως ἐν πληθούσῃ συναναστραφῇ, ὅπερ ἐφεύρον οἱ ἐρωτόληπτοι νεανία καὶ αἱ ἀβραὶ κόραι τῆς Ἀλβιόνος πρὸς ἐκδήλωσιν ἐρωτικῶν αἰσθημάτων ὑπ' αὐτὰ τὰ ἄγρυπνα μητρικὰ βλέμματα. Ἐκ τοῦ λεξικοῦ τῆς νέας ταύτης τηλεγραφικῆς τέχνης παραθέτομεν τὰ κυριώτατα.

Μάλιστα! ἂν θέλετε νὰ εἴπητε, ρίπτετε τὸ χειρόκτιον τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐν τῇ παλάμῃ τῆς ἀριστερᾶς.

Μοῦ εἶνε ἀδιάφορον! Ἀφαιρεῖτε ἐν μέρει τὸ δεξιὸν χειρόκτιον.

Ἀκολοουθήσατέ με! Κτυπέτε διὰ τῶν χειροκτίων τὸν ἀριστερὸν βραχίονα ἀφελῶς.

Σ' ἀγαπῶ πάντοτε! Προσποιεῖσθε ὅτι ἐκτείνετε καὶ λειαινέτε ἀμφοτέρω τὰ χειρόκτια. Ἐν ἡ δὲ περιπτώσει ζητεῖτε καὶ ἀπάντησιν εἰς τὴν ἔκφρασιν ταύτην, φορεῖτε κατὰ τὸ ἦμισον τὸ ἀριστερὸν χειρόκτιον.

Πρόσεχε καὶ δυσπίστεε! Τυλίσατε ἐλαφρῶς τοὺς δακτύλους τοῦ ἐνὸς χειροκτίου περὶ τὸν λιχανὸν τῆς ἀριστερᾶς.

Εἶμαι θυμωμένος μαζύ σου! Ἀφίνετε σταυροειδῶς θεβειμένα τὰ χειρόκτια ἐπὶ τῆς τραπέζης ἢ ἄλλου τινὸς παρακειμένου ἐπίπλου.